

Proef ingediend met het oog op het behalen van de graad van
Master na Master Internationaal en Europees Recht

**Een evolutief perspectief van de
terrorismebestrijdingsstrategie van de
Europese Unie vóór en na de aanslagen van
Parijs en Brussel (2015-2016)**

**An evolving perspective of the European
Union's counter-terrorism strategy before
and after the Paris and Brussels attacks
(2015-2016)**

Yasmina DONIE

0515029

Academiejaar 2020-2021

Promotor: Stefaan VAN DER JEUGHT

Jury: Paul RIETJENS

Recht en Criminologie

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterproef 'Een evolutief perspectief van de terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie vóór en na de aanslagen van Parijs en Brussel (2015-2016)'. Met deze masterproef rond ik mijn master-na-master Internationaal en Europees recht af. Dankzij mijn vooropleiding in de Criminologische wetenschappen heb ik steeds een grote interesse gehad in deze thematiek. Deze masterproef heeft mij de mogelijkheid geboden om dit onderwerp op een Europees niveau te bestuderen. De totstandkoming van deze masterproef was een zeer leerrijk en intensief proces en was niet mogelijk geweest zonder de ondersteuning en begeleiding van mijn promotor Prof. Van der Jeught. Zijn kritische expertise en enthousiasme zijn voor mij een stimulans geweest om deze masterproef te voltooien.

Mijn steun en medeleven gaat uit naar alle slachtoffers en nabestaanden van terroristische aanslagen.

Abstract

In dit onderzoek wordt er een evolutief perspectief weergegeven van de terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie (EU). In 2005 heeft de EU de terrorismebestrijdingsstrategie geïntroduceerd die bestaat uit vier pijlers: voorkomen, beschermen, achtervolgen en reageren. Het doel van dit onderzoek is om na te gaan in welke mate deze strategie is veranderd na de terroristische aanslagen in Parijs en Brussel (2015-2016). Om dit te onderzoeken werd er een literatuurstudie toegepast, alsook werd er een interview afgenomen bij de adviseur van de EU-coördinator voor terrorismebestrijding. Uit de resultaten blijkt dat alle pijlers van de EU-terrorismebestrijdingsstrategie zijn uitgebreid of vernieuwende elementen bevatten. Ook de huidige technologische evolutie en nieuwe technologieën hebben hierbij een grote rol gespeeld. Concluderend kan er gesteld worden dat de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel een positief effect hebben gehad op de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU.

Abstract

This study presents an evolutionary perspective on the European Union's (EU) counter-terrorism strategy. In 2005 the EU introduced the counter-terrorism strategy which consists of four pillars: prevent, protect, pursue and respond. The purpose of this study is to examine to which extent this strategy has changed after the terrorist attacks in Paris and Brussels (2015-2016). To investigate this a literature study was applied, as well as an interview with the advisor of the EU Counter-Terrorism Coordinator. The results show that all pillars of the EU counter-terrorism strategy have been expanded or contain innovative elements. The current technological evolution and new technologies have also played a major role in this. To conclude, the Paris and Brussels terrorist attacks have had a positive impact on the EU counter-terrorism strategy.

Afkortingen

EBA: Europese Bankautoriteit

ECRIS-TCN: Europees Strafregerinformatiesysteem

ECTC: Europees Centrum voor Terrorismebestrijding

EEG: Europees Economische Gemeenschap

EES: Entry/Exit systeem

EMPACT: Europees Multidisciplinair Platform tegen Criminele Bedreigingen

EMRT: Emergency Response Team

ETIAS: Europees Systeem voor Reisinformatie en -autorisatie

EU IRU: Internet Referral Unit

EU: Europese Unie

FATF: Financiële-Actiegroep

IS: Islamitische Staat

PNR: Passenger Name Record

SIS: Schengeninformatiesysteem

TE-SAT: Terrorismesituatie- en Trendrapport Europol

TREVI: Terrorisme, Radicalisme, Extremisme en Internationaal Geweld

VEU: Verdrag van de Europese Unie

VIS: visuminformatiesysteem

VS: Verenigde Staten

VWEU: Verdrag Werking van de Europese Unie

WTC: World Trade Centre

Inhoudsopgave

Inleiding.....	1
Methodologie	3
1 Terrorismebestrijding van de Europese Unie	5
1.1 Definitie	5
1.2 Wetgevend kader	6
1.3 Cijfers.....	7
2 Terrorismebestrijding van de Europese Unie vóór 2015	10
2.1 Terrorisme geen prioriteit.....	10
2.2 Wakker geschud.....	12
2.3 Geboorte terrorismebestrijdingsstrategie.....	13
2.4 De rustige jaren	16
3 Terrorismebestrijding van de Europese Unie na 2015	18
3.1 Parijs en Brussel als doelwit.....	18
3.2 Het falen van de Europese Unie.....	19
3.3 Voorkomen.....	22
3.3.1 Radicalisering	22
3.3.2 Online-radicalisering	23
3.4 Beschermen	24
3.4.1 Infrastructuur	25
3.4.2 Grenscontroles verscherpen.....	27
3.4.3 Samenwerking met derde landen	30
3.5 Achtervolgen	31
3.5.1 Verbetering controle vuurwapens	31
3.5.2 Afsnijden financiering	32
3.6 Reageren	33
3.6.1 Versterken institutioneel kader Europol	34
3.6.2 Slachtoffers bijstaan	36
3.7 Uitdagingen voor de Europese Unie	37
Conclusie.....	40
Bibliografie	43
Bijlagen.....	53
Bijlage 1: informed consent	53
Bijlage 2: interview adviseur EU-coördinator	54

Inleiding

13 november 2015, wat een gewone gezellige vrijdagavond in Parijs diende te zijn, liep al snel uit tot een ware nachtmerrie. Op die avond werd Parijs getroffen door terroristische aanslagen op zes verschillende locaties, o.a. in de concertzaal Bataclan en het voetbalstadion Stade de France. In totaal kwamen er 131 mensen om het leven en 350 anderen raakten gewond.¹ De Islamitische Staat (IS) heeft deze aanslag de dag erna opgeëist. Deze aanslagen waren nog niet helemaal verwerkt toen vier maanden later ook Brussel werd getroffen door zeer gewelddadige aanslagen. Het was op 22 maart 2016 dat drie zelfmoordterroristen zich opbliezen in Brussel. Twee deden dat in de vertrekhal van de luchthaven van Zaventem en één in het metrostation van Maalbeek. Hierbij zijn er 35 mensen om het leven gekomen en 340 zijn gewond geraakt.² Ook deze aanslagen zijn opgeëist door IS en het betrof dezelfde terreurcel als bij de aanslagen van Parijs. Deze twee ernstige gebeurtenissen hebben geleid tot verschillende ontwikkelingen en wijzigingen van het antiterrorismebeleid van de Europese Unie (EU). Het is namelijk zo dat de EU een prominente rol heeft in het bestrijden en voorkomen van terrorisme. Door het grensoverschrijdende aspect van terrorisme is internationale samenwerking een vereiste. De EU is hiervoor het aangewezen orgaan omdat het gevaar voor terrorisme de waardengemeenschap van de EU bedreigt die staat voor democratie van de rechtsstaat.³ De EU heeft de kracht om zowel politieke, financiële, juridische, diplomatieke als militaire middelen samen te brengen in de strijd tegen terrorisme.⁴ Hiervoor dient de EU samen te werken met nationale actoren om terroristische dreigingen van binnenlandse en buitenlandse terroristen aan te pakken. Sinds 2005 heeft de EU een terrorismebestrijdingsstrategie die bestaat uit vier pijlers: voorkomen, beschermen, achtervolgen en reageren. Het vermogen van de EU om terroristische aanslagen te voorkomen en erop te reageren zijn steeds een uitdaging voor de Unie. Daarom lijkt de terrorismebestrijdingsstrategie van in 2005 niet effectief te zijn tot betrekking van de hedendaagse golf van terrorisme binnen de EU. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot verzoeken van de Europese samenleving, antiterrorismeonderzoekers en verschillende EU-instellingen om deze strategie opnieuw vorm te geven.⁵ Deze terroristische aanslagen hebben de opvatting tot stand gebracht dat de EU haar samenwerking op het gebied van

¹ WIKIPEDIA, "Aanslagen in Parijs in november 2015", 12 november 2020, https://nl.wikipedia.org/wiki/Aanslagen_in_Parijs_in_november_2015.

² WIKIPEDIA, "Aanslagen in Brussel op 22 maart 2016", 22 maart 2021, https://nl.wikipedia.org/wiki/Aanslagen_in_Brussel_op_22_maart_2016.

³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE, "European Union Global Strategy", *A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*, juni 2016, https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy_en.

⁴ D. KEOHANE, "The EU and counter-terrorism (CER Working Paper)", *Centre for European Reform website*, 6 mei 2005, 1-4, <http://www.cer.org.uk/publications/archive/working-paper/2005/eu-and-counter-terrorism>.

⁵ EUROPEAN PARLIAMENT, "Survey: people reveal their priorities for the EU", *European Parliament News*, 1 juli 2016, [Survey: people reveal their priorities for the EU | News | European Parliament \(europa.eu\)](https://www.europarl.europa.eu/news/en/survey-people-reveal-their-priorities-for-the-eu/20160701).

terrorisbestrijding moet versterken.⁶ Deze aanslagen hebben ervoor gezorgd dat de EU verschillende beleidsveranderingen heeft doorgevoerd. Het doel van dit onderzoek is om een analyse weer te geven over hoe de EU zijn terrorisbestrijdingsstrategie heeft gewijzigd na de aanslagen van Parijs en Brussel in 2015-2016. Met andere woorden wordt er gekeken naar de veranderingen die de EU heeft doorgevoerd na deze aanslagen. Dit onderzoek is relevant omdat het experten, deskundigen en anderen de mogelijkheid biedt om de terrorisbestrijdingsstrategie van de EU te evalueren. In de eerste plaats zal er gekeken worden naar de EU-terrorisbestrijdingsstrategie van vóór de aanslagen van 2015-2016. Hierbij is vooral de introductie van de vier pijlers van de EU-terrorisbestrijdingsstrategie in 2005 een zeer belangrijk keerpunt geweest. Vervolgens worden de meest invloedrijkste wijzigingen weergegeven die zijn ontstaan na de aanslagen van Parijs en Brussel. In deze fase wordt er ook getracht om een zo volledig mogelijk beeld te geven over de huidige stand van zaken. Hierdoor wordt er een perspectief aangeboden over de manier waarop de EU terrorisme tracht te bestrijden en hoe de EU erop reageert. Hierdoor kan er ook gekeken worden naar eventueel uitdagingen voor de EU. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

In welke mate is de terrorisbestrijdingsstrategie van de Europese Unie veranderd na de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel in 2015-2016?

Deze onderzoeksvraag wordt onderverdeeld in drie deelvragen:

- 1) Wat was de EU-terrorisbestrijdingsstrategie vóór de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel?
- 2) Waarom konden de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel niet voorkomen worden door de EU?
- 3) Hoe is de EU-terrorisbestrijdingsstrategie veranderd na de aanslagen van Parijs en Brussel?

⁶ E. KARAGIANNIS, "The future of Europe after the Brussels attacks", *Al Jazeera news website*, 23 maart 2016, <https://www.aljazeera.com/opinions/2016/3/23/the-future-of-europe-after-the-brussels-attacks>.

Methodologie

Om een antwoord te bieden op de onderzoeksvraag wordt deze onderverdeeld in drie deelvragen. Een combinatie van deze antwoorden vormen het antwoord op de onderzoeksvraag. De informatie per deelvraag is op een verschillende manier tot stand gekomen. De eerste deelvraag is: *'Wat was de EU-terrorismebestrijdingsstrategie vóór de terroristische aanslagen in Parijs en Brussel?'*. Om hier een antwoord op te kunnen geven werd er voornamelijk een literatuurstudie uitgevoerd om zo een beleids- en strategieanalyse te kunnen maken. Hierbij zijn vooral documenten van de Raad van de Europese Unie geraadpleegd die een beeld weergeven van de EU-terrorismebestrijdingsstrategie van vóór de aanslagen in Parijs en Brussel. Er werden ook verschillende academische boeken en wetenschappelijke tijdschriftartikelen geraadpleegd. Door een combinatie van deze bronnen kan er een antwoord worden geboden op de eerste deelvraag.

Om de tweede deelvraag: *'Waarom konden de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel niet voorkomen worden door de EU?'*, te kunnen beantwoorden zijn er verschillende methoden gebruikt. Enerzijds door nieuwsartikelen en anderzijds door studies van wetenschappers kon er worden nagegaan in welke mate de EU gefaald heeft om deze aanslagen te kunnen voorkomen. Zo zijn er verschillende nieuwsartikelen en persberichten van de EU-websites die weergeven welke fouten zowel Frankrijk, Brussel als de EU hebben gemaakt om deze aanslagen te voorkomen. Vooral de periode na de aanslagen zijn er verschillende artikelen en onderzoeken gepubliceerd die hierop een antwoord kunnen bieden.

De derde vraag is: *'Hoe is de EU-terrorismebestrijdingsstrategie veranderd na de aanslagen van Parijs en Brussel?'*. Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden werd er ook een combinatie van primaire en secundaire bronnen gehanteerd. Vooral Europol-documenten waren hierbij van belang omdat deze de aanpassingen van de EU-terrorismebestrijdingsstrategie weergeven. Ook de rol van de verschillende EU-instellingen werd erin beschreven. Bijkomend gaf de website van de Europese Raad en de Raad van Europa een overzicht van documenten over de ontwikkelingen en wetgevingsaanpassingen op het vlak van terrorismebestrijding.

Bijkomend werd er ook een semigestructureerd interview afgenomen bij de adviseur van de EU-coördinator voor terrorismebestrijding. Zijn functie bestaat eruit om te kijken naar bepaalde aspecten van het EU-beleid op het gebied van terrorismebestrijding. Hij volgt de ontwikkelingen en adviseert de EU-coördinator over wat er dient te gebeuren op het gebied van terrorismebestrijding. Concreet houdt dit in dat hij werkgroepen volgt van de lidstaten, EU-raadswerkgroepen volgt en de coördinator vertegenwoordigt in vergaderingen of

contacten met de pers.⁷ Omwille van de huidige coronacrisis werd dit interview telefonisch uitgevoerd. De adviseur nam geheel vrijwillig deel aan dit onderzoek. Deze werd vooraf geïnformeerd over de aard, methode en doel van het onderzoek. Dit alles is tot stand gekomen met de maximale mate van objectiviteit. De soorten vragen die tijdens het interview gesteld zijn, waren open, verduidelijkende en indringende vragen.⁸ Er werden ook korte reflectieve vragen gesteld om er zeker van te zijn dat de gegeven antwoorden correct werden geïnterpreteerd door de onderzoeker. De resultaten van dit interview worden doorgaans in dit onderzoek verwerkt. Dit interview biedt een meer gedetailleerd antwoord op de onderzoeksvraag van dit onderzoek.

Concluderend bestaat dit onderzoek dus uit een combinatie van een literatuurstudie, beleids- en strategieanalyses en een diepgaand interview. De combinatie van deze bronnen bieden enerzijds de mogelijkheid om EU-terrorismebestrijdingsstrategie voor de terroristische aanslagen in Parijs en Brussel weer te geven. Anderzijds kon er worden nagegaan hoe de EU de terrorismebestrijdingsstrategie heeft gewijzigd na de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel. Dit alles biedt een antwoord op de onderzoeksvraag: '***In welke mate is de terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie veranderd na de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel?***'

⁷ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 54.

⁸ P. LEWIS, M. SAUNDERS en A. THORNHILL, *Research Methods for Business Students. (6th edition)*, Essex, Pearson Education Limited, 2012, 391-393.

1 Terrorismebestrijding van de Europese Unie

Om een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvraag is het van belang dat er allereerst een definitie wordt meegegeven voor het begrip 'terrorismebestrijding'. Hierbij is ook het wetgevend kader van de EU-wetgeving belangrijk omdat dit de juridische basis vormt van de terrorismebestrijding van de EU. Om een actueel beeld te kunnen bieden worden er kwantitatieve gegevens weergegeven met enerzijds een overzicht van het aantal gefaalde, vrijdelde of voltooide aanslagen van 2005 t.e.m. 2019 in de EU en anderzijds de genomen strategieën, actieplannen, maatregelen, etc. omtrent de terrorismebestrijding van 1966 t.e.m. 2017.

1.1 Definitie

Het begrip 'terrorismebestrijding' kan opgedeeld worden in twee delen: terrorisme en bestrijding. In het kaderbesluit van 2002 van de Raad van de Europese Unie inzake terrorismebestrijding wordt er getracht om een geldende definitie van terrorisme voor de hele EU aan te reiken.⁹ Zo wordt terrorisme er gedefinieerd als: "*opzettelijke gedragingen, die door hun aard of context een land of een internationale organisatie ernstig kunnen schaden en die overeenkomstig het nationale recht als strafbare feiten zijn gekwalificeerd, wanneer zij zijn gepleegd met als doel om een bevolking ernstig te intimideren; of de overheid of een internationale organisatie op onrechtmatige wijze te dwingen tot het verrichten of het zich onthouden van een handeling, dan wel de politieke, constitutionele, economische of sociale basisstructuren van een land of een internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen*".¹⁰ Bijkomend werd er bij dit kaderbesluit ook een lijst aangeboden van strafbare feiten die verband houden met terrorisme.¹¹ Bureš is van mening dat de EU al verschillende acties heeft ondernomen om een definitie aan te reiken voor terrorisme, desondanks is de EU nog niet tot een gemeenschappelijke definitie kunnen komen die het begrip volledig dekt.¹²

Enerzijds wordt er in de literatuur getracht om een algemeen aanvaardbare definitie te bieden voor terrorismebestrijding. Zo definieert het Cambridge Woordenboek terrorismebestrijding als: "*een actie bedoeld om geweld voor politieke doeleinden te voorkomen*".¹³ Anderzijds probeert men een alomvattende definitie voor terrorismebestrijding te bieden door te kijken naar het doel ervan. Hierdoor komt men tot de volgende definitie: "*het bedenken van methoden en beleidsmaatregelen om niet-*

⁹ C. KAUNERT en S. LEONARD, "Introduction – Beyond EU Counter-terrorism Cooperation: European Security, Terrorism and Intelligence. European security, terrorism and intelligence: tackling new security challenges in Europe", in C. KAUNERT, C. en S. LEONARD (ed.), *European security, terrorism and intelligence: tackling new security challenges in Europe*, Londen, Palgrave Macmillan, 2013, 4.

¹⁰ Art. 1, lid 1, Kaderb. 2002/475/JBZ van de Raad van Europa, 2002, O.J. (L 164) 4 (EU).

¹¹ Art. 1, Kaderb. 2008/919/JBZ van de Raad van Europa, 2008, O.J. (L 330) 22-23 (EU).

¹² O. BUREŠ, "EU Counterterrorism Policy: A Paper Tiger?", New York, USA: Routledge, 2011, 8.

¹³ CAMBRIDGE DICTIONARY, *Meaning of "counterterrorism" in the English Dictionary*, 2016, <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/counterterrorism>.

staatsgroepen die terrorisme gebruiken, ertoe te brengen te stoppen met het gebruik van geweld om hun 'politieke doelstellingen' te bereiken".¹⁴ Deze methode kan in brede categorieën worden verdeeld. Enerzijds de inspanningen om terrorisme te bestrijden en anderzijds om de verspreiding van terrorisme tegen te gaan.¹⁵ Ook de Raad van de Europese Unie biedt een definitie waarbij terrorismebestrijding wordt gezien als een middel om: "het terrorisme wereldwijd te bestrijden, met inachtneming van de mensenrechten, en om Europa veiliger te maken en zijn burgers in staat te stellen in een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht te leven".¹⁶

1.2 Wetgevend kader

De primaire EU-wetgeving steunt op twee constitutionele verdragen, namelijk het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU). Artikel 3, lid 2 van het VEU bepaalt dat de Unie haar burgers een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid moet bieden door het voorkomen en bestrijden van criminaliteit.¹⁷ Het wetgevend kader van de EU op het gebied van terrorismebestrijding is gebaseerd op titel V van het VWEU betreffende de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid. Meer bepaald bevat artikel 83, lid 1, VWEU een lijst van ernstige misdrijven die op EU-niveau worden gereguleerd. Deze lijst bevat terrorisme alsook andere misdrijven zoals computercriminaliteit, georganiseerde misdaad, witwassen van geld, mensenhandel en seksuele uitbuiting van vrouwen en kinderen, illegale drughandel, illegale wapenhandel, corruptie en vervalsing van betaalmiddelen.¹⁸ Terrorisme wordt vermeld onder de ernstige misdrijven met een grensoverschrijdende dimensie waar voorzien is in de mogelijkheid om gemeenschappelijke minimumregels vast te stellen. Echter worden de bevoegdheden van de EU beperkt door artikel 4, lid 4 VWEU dat stelt dat de nationale veiligheid tot de exclusieve bevoegdheid van elke lidstaat behoort.¹⁹ Artikel 72 VWEU bepaalt dat de uitoefening van de verantwoordelijkheid van de lidstaten voor de handhaving van de openbare orde en de bescherming van binnenlandse veiligheid niet belemmerd mag worden.²⁰ Ook relevant is artikel 222 VWEU, de zogenaamde 'solidariteitsclausule' op grond waarvan de EU alle instrumenten waarover zij beschikt, met inbegrip van de door de lidstaten ter beschikking gestelde militaire middelen, moet aanreiken om een terroristische aanslag te voorkomen of erop te reageren.²¹

¹⁴ J. ART ROBERT en L. RICHARDSON, "Introduction", in J. ART ROBERT en L. RICHARDSON (eds.), *Democracy and Counterterrorism: Lessons from the Past*, Washington, United States Institute of Peace Press, 2007, 1.

¹⁵ P. SCHMID ALEX, "Prevention of Terrorism: Towards a Multi-Pronged Approach", in T. BJORGO, (ed.), *Root Causes of Terrorism: Myths, Reality and Ways Forward*, Londen, Routledge, 2005, 223.

¹⁶ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "The European Union Counter Terrorism Strategy", 30 november 2005, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf>.

¹⁷ Art. 2, lid 3, VEU.

¹⁸ Art. 83, lid 1, VWEU.

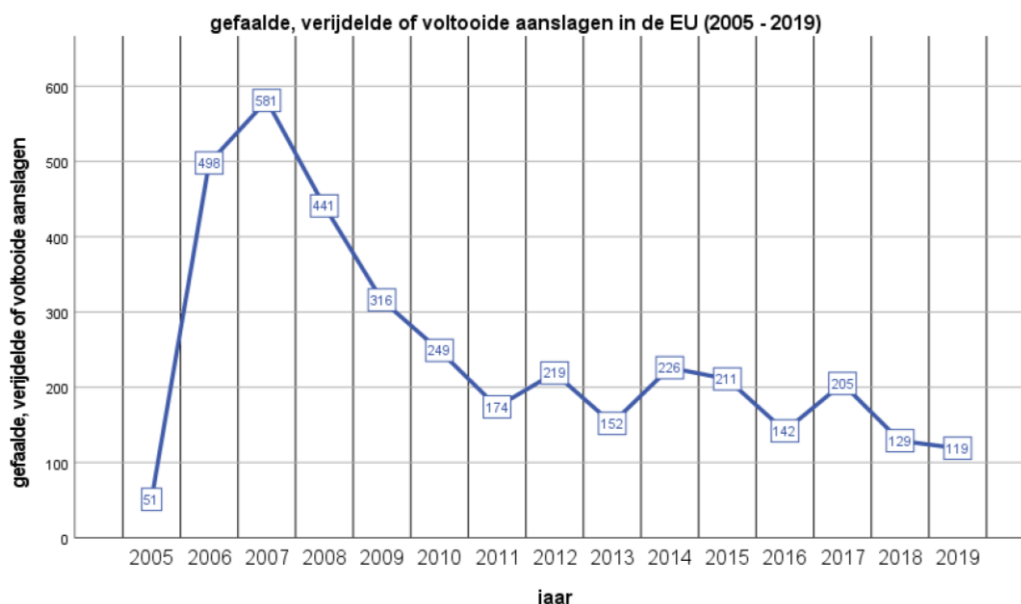
¹⁹ Art. 4, lid 4, VWEU.

²⁰ Art. 72, VWEU.

²¹ Art. 222, VWEU; EUROPEAN PARLIAMENT, "The fight against terrorism", *Briefing*, juni 2019, 12 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI\(2019\)635561_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI(2019)635561_EN.pdf).

In 2002 werd het kaderbesluit 2002/475/JBZ van de Raad van de Europese Unie inzake terrorismebestrijding aangenomen. Deze heeft tot doel om de wetgevingen van de lidstaten op elkaar af te stemmen met daarbij ook de verplichting voor de lidstaten dat ze in hun strafwet bepalingen dienen op te nemen om terrorisme te bestraffen. Er wordt ook een lijst aangeboden van feiten die onder terroristische misdrijven vallen met alsook hun bijhorende sancties. Ook het plegen, aanzetten, helpen en bijstaan van een terroristisch misdrijf wordt strafbaar gesteld. Dit kaderbesluit werd in 2008 gewijzigd en er werden drie nieuwe strafbare feiten in opgenomen: het publiekelijk uitlokken van het plegen van terrorisme, rekrutering en het geven van training aan terroristen.²² Zo geven het kaderbesluit en de richtlijn de lidstaten een algemene richting over welk gedrag als terrorisme of terrorisme gerelateerde feiten worden beschouwd.²³ In 2017 is de richtlijn (EU) 2017/541 betreffende terrorismebestrijding ter vervanging van kaderbesluit 2002/475/JBZ van de Raad en tot wijziging van Besluit 2005/671/JBZ van de Raad ingevoerd. Deze richtlijn is ingevoerd met als doel om tegemoet te komen aan de steeds veranderende dreiging die van internationaal aard is. Echter dienen de grondrechten zoals vastgelegd in artikel 6 VEU steeds te worden nagestreefd.²⁴ Zo blijkt uit de artikelen 20 en 23 van de richtlijn dat de lidstaten verdachten van terrorisme niet anders mogen behandelen dan verdachten van andere misdrijven.²⁵ Dit wijst op een gelijke behandeling van verdachten van terroristische activiteiten.

1.3 Cijfers

²² Kaderb. 2008/919/JBZ van de Raad van Europa, 2008, O.J. (L 330) 22-23 (EU).

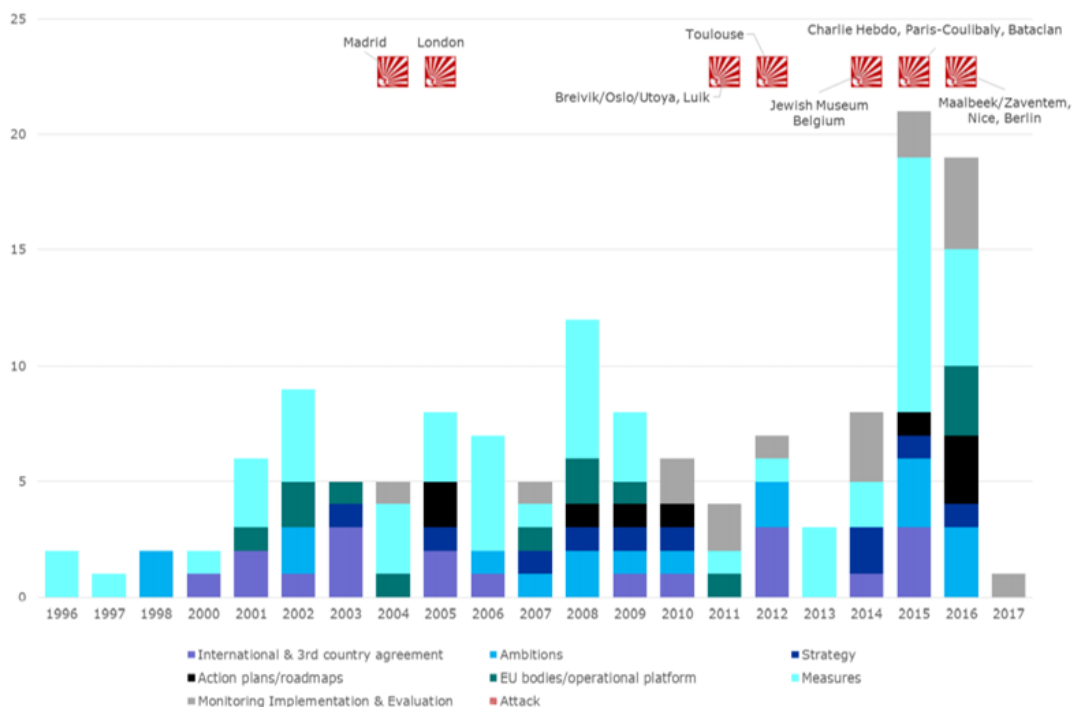
²³ Art. 20, lid 1, Richtlijn (EU) 2017/541.

²⁴ Art. 23, lid 1, Richtlijn (EU) 2017/541; Art. 6, VEU.

²⁵ Art. 20, Richtlijn (EU) 2017/541; art. 23, Richtlijn (EU) 2017/541.

Jaarlijks publiceert Europol het Terrorismesituatie- en Trendrapport (TE-SAT), deze biedt een overzicht van het terrorismefenomeen in de EU. TE-SAT is één van het belangrijkste analysemechanisme van Europol. Het biedt beleidmakers, rechtshandhavers en burgers de feiten en cijfers van terrorisme in de EU, ook ontwikkelingen en informatie op basis van de lidstaten worden vermeld.²⁶ Op basis van verschillende rapporten konden bovenstaande cijfers worden teruggevonden.²⁷ Deze cijfers geven de gefaalde, verijdelde of voltooide aanslagen weer van 2005 t.e.m. 2019. Het valt op dat er in 2006 en 2007 veel aanslagen zijn gefaald, verijdeld of voltooid in de EU, hierna is er een daling op te merken.

Strategieën, actieplannen, maatregelen, etc. aangenomen door de EU 1996-2017

²⁶ EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2020)", 23 juni 2020, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020>.

²⁷ EUROPOL, "EU Terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2014)", 28 mei 2014, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/te-sat-2014-eu-terrorism-situation-and-trend-report>; EUROPOL, "Terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2015)", 6 juli 2015, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>; EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2020)", 23 juni 2020, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020>; EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2010)", 1 april 2010, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/te-sat-2010-eu-terrorism-situation-trend-report>; EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2011)", 19 april 2011, <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2011>; EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2017)", 15 juni 2017, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>.

Deze tabel biedt een overzicht van de strategieën, actieplannen, maatregelen, etc. die de EU heeft genomen ter bestrijding van terrorisme.²⁸ Hierbij valt op te merken dat er in 2015 en 2016 zeer veel stappen zijn ondernomen om terrorisme te bestrijden en tegen te gaan. Deze gegevens tonen een sterke toename van de genomen initiatieven in 2001, 2005, 2006, 2008 en vooral in 2015 en 2016. Dit illustreert dat de EU eerder gebeurtenis-gestuurd te werk gaat om terrorisme te bestrijden. 2008 lijkt hierin een uitzondering te zijn, maar dat kan worden verklaard door het aantal herzieningen van eerdere maatregelen en strategieën. De bovengenoemde gebeurtenissen hadden allemaal verband met islamitisch terrorisme, dit is dan ook de belangrijkste focus van de EU op gebied van terrorismebestrijding. De cijfers van 2017 zijn incompleet en geven daardoor geen accuraat beeld.

²⁸ EUROPEAN PARLIAMENT COMMITTEE ON CIVIL LIBERTIES, "The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, Coherence and Effectiveness", *manuscript*, Januari 2017, 31, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU\(2017\)583124_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU(2017)583124_EN.pdf).

2 Terrorismebestrijding van de Europese Unie vóór 2015

In dit gedeelte wordt er een antwoord gegeven op de eerste deelvraag van dit onderzoek: 'Wat was de EU-terrorismebestrijdingsstrategie vóór de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel?' Om hier een antwoord op te kunnen bieden wordt er eerst weergegeven hoe er naar terrorisme werd gekeken bij de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Op dat ogenblik was terrorisme nog geen prioritaire doelstelling van de EEG. Het was pas na de aanslagen van 9/11 in 2001 in de Verenigde Staten (VS) dat de EU wakker werd geschud om de bestrijding van terrorisme hoog op de agenda te plaatsen. Het was pas bij de aanslagen van 2004 en 2005 in Madrid en Londen dat de EU een terrorismebestrijdingsstrategie heeft ontwikkeld, die uit vier pijlers bestaat: voorkomen, beschermen, achtervolgen en reageren. De kern van deze strategie is tot op heden nog steeds geldig.

2.1 Terrorisme geen prioriteit

De basis van de totstandkoming van de EU is te vinden in het Verdrag van 1957 tot de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG).²⁹ In dit verdrag was er geen enkele verplichting om een gemeenschappelijk beleid voor de bestrijding van terrorisme na te streven. Het is immers zo dat terrorisme behoorde tot de bevoegdheid van Justitie en Binnenlandse Zaken, waardoor deze buiten de bevoegdheid van de EEG viel.³⁰ Daardoor behoorde terrorismebestrijding tot het binnenlandse domein van de EEG-lidstaten. Desondanks hadden sommige lidstaten o.a. Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië, Portugal, Griekenland en Spanje zelf al uitgebreide antiterrorismewetten ingevoerd, omdat zij al gedurende een lange tijd met terroristische aanslagen te maken hadden.³¹ Er waren wel al enkele samenwerkingen tussen de lidstaten tot stand gekomen om hun beleid en wetgeving op basis van onderlinge overeenstemmingen te harmoniseren met elkaar.³²

Eind jaren 60, begin jaren 70 was er vervolgens een golf van terrorisme die verschillende lidstaten van de EEG raakte.³³ Deze terroristische groeperingen handelde voornamelijk vanuit politieke standpunten. Zo had Duitsland bijvoorbeeld te maken met de Rote Armee Fraktion en Italië met de gewelddadige acties door de Brigate Rosse. Tussen 1972 en 1976 kwamen er jaarlijks gemiddeld 285 mensen om het leven door terrorisme.³⁴ Als reactie hierop werden er vanaf 1971 een aantal organisaties opgericht met als doel om antiterreurinspanningen te coördineren. De allereerste organisatie was de 'Beme Club',

²⁹ EEG-Verdrag.

³⁰ J. LODGE en D. FREESTONE, "The European Community and Terrorism: Political and Legal Aspects", in Y. ALEXANDER en K. MYERS (eds.), *Terrorism in Europe*, Londen, *Croom Helm*, 1982, 79.

³¹ KL. SCHEPPELE, "Other People's Patriot Acts: Europe's Response to September 11", Masterproef Princeton University, 2004, 93-94, https://scholarship.law.upenn.edu/faculty_scholarship/55/.

³² *Ibid.*

³³ C.A. GEARTY, "Terror", Londen, *Faber en Faber*, 1999, 118.

³⁴ *Ibid.*

deze was opgericht om de technische politieke samenwerking tegen het terrorisme tussen de leden te coördineren. Deze groep bestond uit de Verenigde Staten, Frankrijk, Duitsland, België, Denemarken, Italië en het Verenigd Koninkrijk. Later in 1975 werd de TREVI-groep (Terrorisme, Radicalisme, Extremisme en Internationaal Geweld) opgericht, dit gebeurde tijdens een conferentie van de Europese minister van Binnenlandse Zaken in Rome. Dit was een intergouvernementeel netwerk van vertegenwoordigers van de verschillende ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken. In de TREVI-groep kwamen politiefunctionarissen bijeen om informatie uit te wisselen en strategieën te ontwikkelen voor de bestrijding van terrorisme. De TREVI-groep werd toen beschouwd als een zeer belangrijke component voor een meer formele gecoördineerde inspanning te leveren om terrorisme te bestrijden binnen de EU.³⁵

In 1977 werd het Europees Verdrag tot Bestrijding van Terrorisme gesloten.³⁶ In dit verdrag kwamen de Europese lidstaten overeen dat er een effectiever antiterrorismebeleid diende gevoerd te worden om zo meer eenheid tussen de lidstaten te kunnen creëren. Dit verdrag legde de uitlevering van verdachten vast en zorgde ervoor dat de lidstaten het recht konden behouden om een uitlevering te weigeren wanneer de verdachte een *'politieke overtreding had begaan'*.³⁷ Het was pas in 1986 dat het verdrag door alle oorspronkelijke EEG-lidstaten werd geratificeerd. Over de ondertekening van dit verdrag is er veel discussie geweest omdat de lidstaten vreesde dat ze hun soevereiniteit zouden verliezen. Er was ook kritiek op te merken dat de EEG niet over de nodige bevoegdheid beschikte om terrorisme aan te pakken in Europa.³⁸ Vervolgens kwam het Schengenakkoord in 1983 tot stand tussen Frankrijk, de Benelux-landen en de Duitse Bondsrepubliek. In dit akkoord werden de praktische aspecten van het vrije verkeer van personen zonder controles aan de gemeenschappelijk grenzen vastgelegd. Hierdoor kregen ook terroristen de mogelijkheid om zich vrij te bewegen over de verschillende lidstaten.³⁹

Het was pas in 1992 bij het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) dat er in de derde pijler erkend wordt dat de EU over de nodige middelen diende te beschikken om dreigingen van terrorisme aan te pakken.⁴⁰ Het overleg over het antiterrorismebeleid werd nog steeds

³⁵ EUROPEAN PARLIAMENT, "Police cooperation", december 2020, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/156/police-cooperation>; D. MURRAY, "Freedom of expression, counter-terrorism and the internet in light of the UK Terrorist Act 2006 and the jurisprudence of the European Court of Human Rights", *Netherlands Quarterly of Human Rights* 2009, Vol. 27 (3), 358-359.

³⁶ Wet 2 september 1985 houdende goedkeuring van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme, opgemaakt te Straatsburg op 27 januari 1977 en van de Overeenkomst betreffende de toepassing van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme tussen de Lid-Staten van de Europese Gemeenschappen, opgemaakt te Dublin op 4 december 1979, BS 5 februari 1986, 1387.

³⁷ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "European Convention on the Suppression of Terrorism", 1997, <https://rm.coe.int/16800771b2>.

³⁸ C.A. GEARTY, "Terror", *Londen, Faber en Faber*, 1999, 118.

³⁹ B. HAYES, "The Activities and development of Europol-towards an unaccountable FBI in Europe", *Statewatch*, <http://www.statewatch.org/news/2002/feb/01eufbi.htm>.

⁴⁰ M. DEFLEM, "Europol and the Policing of International Terrorism: CounterTerrorism in a Global Perspective", *Academy of Criminal Justice Sciences*, 2006, 337.

gevoerd binnen de Raad van Ministers waardoor het beleid berustte op een louter intergouvernementele samenwerking. Vanaf dit moment maakte terrorisme integraal onderdeel uit van de EU. Echter werd terrorisme in de jaren 90 niet als een grote dreiging gezien en had men hiervoor minder interesse.⁴¹

De EU had al in een vroeg stadium gewezen op het belang van politiesamenwerking in het kader van terrorismebestrijding.⁴² Desondanks, toen Europol in 1994 werd opgericht, was terrorismebestrijding nog niet expliciet in hun mandaat opgenomen.⁴³ Rond deze periode lag de focus van de EU en Europol voornamelijk op de voorkoming en bestrijding van georganiseerde criminaliteit, waardoor terrorisme minder aandacht kreeg. Het was pas in 1998 dat de Raad van Ministers van de EU de goedkeuring heeft gegeven om ook terrorismebestrijding op te nemen in het mandaat van Europol.⁴⁴

2.2 Wakker geschud

Het is op te merken dat terrorisme in de 20^e eeuw nauwelijks een prioriteit was op de gemeenschappelijk EU-agenda. Hier kwam er snel verandering in door de aanslagen op 11 september 2001 in de VS waarbij er twee vliegtuigen in het World Trade Centre (WTC) en een ander in het Pentagon vlogen. Hierbij kwamen er bijna drieduizend mensen, afkomstig uit 87 verschillende landen, om het leven. De Saoedi-Arabische multimiljonair Osama Bin Laden en zijn terreurorganisatie Al Qaida worden verantwoordelijk gesteld voor deze aanslagen.⁴⁵ Deze terroristische aanslagen zijn een belangrijk keerpunt geweest voor de EU in die zin dat er voor het eerst een basis werd gelegd aan een antiterrorismebeleid.⁴⁶ Zo stelt de Raad na deze gebeurtenis in haar actieplan dat: *"De strijd tegen de plaag van het terrorisme des te effectiever zal zijn als het gebaseerd is op een diepgaande politieke dialoog met de landen en regio's van de wereld waarin terrorisme tot stand komt"*.⁴⁷ Zo hebben ook de Europese ministers van Justitie enkele dagen na de aanslagen de eerste maatregelen opgesteld omtrent justitiële samenwerking, samenwerking tussen politie en inlichtingendiensten, grensbewaking en ook de financiering van terrorisme.⁴⁸ Deze aanslagen hebben de aandacht van de beleidsmakers doen vestigen op het aanpakken en bestrijden van terrorisme. Voornamelijk het debat over hoe de EU haar interne veiligheid

⁴¹ M. DEN BOER, "9/11 and the Europeanisation of anti-terrorism policy: A critical assessment. Groupement d'études et de recherches-Notre Europe", *Policy Papers* N ° 6, september 2003, 2-8, https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/policypaper6_01-2.pdf; E. BAKKER, "Terrorism and counterterrorism studies: comparing theory and practice", Leiden University Press, 2015, 47-54.

⁴² COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, "Treaty on the European Union", 2019, https://europa.eu/european-union/sites/default/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf.

⁴³ M. DEN BOER, "Counter-Terrorism: Security and Intelligence in the EU: Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis", *Intelligence and National Security*, 2015, 30:2-3, 402-419.

⁴⁴ M. DEFLEM, "Europol and the Policing of International Terrorism: Counter Terrorism in a Global Perspective.", *Academy of Criminal Justice Sciences*, 2006, 337.

⁴⁵ WIKIPEDIA, "Aanslagen op 11 september 2001", 4 maart 2021, https://nl.wikipedia.org/wiki/Aanslagen_op_11_september_2001.

⁴⁶ O. BURES, "EU Counterterrorism Policy: A Paper Tiger?", New York, USA: Routledge, 2011, 8.

⁴⁷ MvT van Kaderb. 2002/475/JBZ van de Raad van Europa, 2002, O.J. (L 164) 4 (EU).

⁴⁸ C. FIJNAUT, "De aanslagen van 11 september en de reactie van de Europese Unie", *Justitiële verkenningen. Toekomst van de rechtshandhaving*, 2002, 26-44.

kan verzekeren werd hoog op de agenda geplaatst.⁴⁹ Coolsaet, een professor aan de Universiteit van Gent, stelt dat de aanslagen van 11 september 2001 een “*window of opportunity*” waren voor de Europese beleidsmakers om werk te maken van een gemeenschappelijk antiterrorismebeleid. In december 2001 riep de EU de strijd tegen het internationaal terrorisme uit tot een “*gemeenschappelijke actie*”.⁵⁰

De aanslagen van 9/11 hebben ook de impuls gegeven om het nationale strafrecht te harmoniseren en een meer uniform politie- en veiligheidsbeleid in heel Europa tot stand te brengen.⁵¹ Hierdoor werd er onder Europol de Task Force voor terrorismebestrijding opgericht. Deze eenheid bestond uit deskundigen en verbindingsofficieren van de EU-lidstaten. Ze kregen als opdracht om alle relevante informatie en inlichtingen te verzamelen over de huidige terroristedreiging in de EU. Vervolgens dienden ze deze informatie te analyseren en strategische analyses uit te voeren om een dreigingsevaluatie vast te stellen.⁵² Er zijn geen aanwijzingen terug te vinden dat de Task Force het doel en middelen had om terrorisme op een alomvattende manier aan te pakken. In 2002 werd de Task Force ontbonden en de functies ervan werden overgedragen binnen de algemene structuur van Europol.⁵³ Dit wijst op de toenmalige institutionele zwakte van Europol voor de bestrijding van terrorisme.

2.3 Geboorte terrorismebestrijdingsstrategie

Er was dus al meer aandacht van de EU om terrorisme te bestrijden, echter was het pas in 2005 dat de EU-terrorismebestrijdingsstrategie tot stand is gekomen. De aanzet hiervoor was enerzijds Madrid die in 2004 werd getroffen door een reeks terroristische aanslagen met explosieven op vier treinen, daarbij kwamen 191 mensen om het leven en bijna 1800 raakten gewond.⁵⁴ Niet veel later waren er ook terroristische aanslagen op verschillende locaties in Londen, waarbij 56 mensen om het leven kwamen en ruim 700 gewonden. Deze gebeurtenissen zorgden ervoor dat de bestrijding van terrorisme een prioriteit werd voor EU. Hierdoor werd de besluitvorming omtrent het gemeenschappelijke antiterrorismebeleid een versnelling hoger gebracht. Zoals eerder besproken gaven de lidstaten voor deze aanslagen hun soevereiniteit op het gebied van binnenlandse en buitenlandse veiligheid slechts beperkt prijs aan de EU. Hierdoor was er nauwelijks sprake van samenwerking

⁴⁹ N. BURGESS en D. SPENCE, “The European Union: New Threats and the Problem of Coherence”, In *Business and Security, Public-Private Sector Relationships in a New Security Environment*, edited by A.J.K BAILES en I. FROMMELT, Stockholm: SPIRI, 2004, 84.

⁵⁰ R. COOLSAET, “Macht en waarden in de wereldpolitiek”, *Actuele vraagstukken in de internationale politiek editie 2009-2010*, Gent, *Academia Press*, 2009, 331-374.

⁵¹ KL. SCHEPPELE, “Other People’s Patriot Acts: Europe’s Response to September 11”, Masterproef Princeton University, 2004, note 11, 97.

⁵² M. DEFLEM, “Europol and the Policing of International Terrorism: CounterTerrorism in a Global Perspective”, *Academy of Criminal Justice Sciences*, 2006, 344.

⁵³ B. FAGERSTEN, “Sharing Secrets – Explaining International Intelligence Cooperation”, Lund, *Lund University*, 2010, 150.

⁵⁴ ALGEMENE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENST MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES, “Tijdslijn van aanslagen in het westen”, 2004-2020, <https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/tijdslijn-van-aanslagen-in-het-westen>.

tussen de EU-lidstaten.⁵⁵ Keohane stelt dat de EU slechts beperkte mogelijkheden had om terrorisme aan te pakken aangezien de EU niet vergelijkbaar is met een nationale overheid.⁵⁶ Het is namelijk zo dat alle uiteenlopende soevereine lidstaten samen tot een éénduidig beleid dienen te komen. Deze diversiteit op het transnationale niveau bemoeilijkt de coördinatie van de antiterreurmaatregelen. Daarentegen is de EU wel de enige organisatie die de Europese overheden een platform aanreikt waarin ze antiterrorismemaatregelen kunnen samenvoegen. Na de aanslagen in Madrid van 2004 werd er een EU-coördinator voor terrorismebestrijding aangesteld. Deze dient de ontwikkelingen van de EU op het gebied van terrorismebestrijding op te volgen en te evalueren.⁵⁷ Daarbij dient hij het werk van de Raad te coördineren op het gebied van terrorismebestrijding, houdt hij ook een overzicht van alle instrumenten waarover de EU beschikt en volgt de implementatie van de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU op.⁵⁸ Bijkomend is de coördinator ook verantwoordelijk voor de onderlinge samenhang en afstemming van initiatieven op de verschillende beleidsdomeinen van terrorisme. Hoewel een wetgevingsinitiatief van de Europese Commissie dient te komen kan de EU-coördinator wel de discussie op gang brengen en stellen waar er dringend beleid of vernieuwing noodzakelijk is. Hij heeft dus een meer adviserende rol, met andere woorden: "een vergadervoorzitter die spelers over de hele Unie samenbrengt".⁵⁹ De Europese Raad benadrukt ook het belang van de EU-coördinator in het bevorderen van de communicatie tussen de EU en derde landen.⁶⁰ Sinds 19 september 2017 vervult Gilles de Kerckhove de rol van EU-coördinator voor de bestrijding van terrorisme.⁶¹

De gebeurtenissen in Londen hebben het besef gebracht dat een groot deel van de terroristische dreiging van buiten de EU komt⁶² en dit heeft geleid tot de geboorte van de terrorismebestrijdingsstrategie in december 2005 die de Raad van de Europese Unie heeft aangenomen. De EU noemt deze strategie een "alomvattende aanpak".⁶³ Deze strategie bestaat uit vier pijlers: voorkomen, beschermen, achtervolgen en reageren. Het doel van deze strategie is om "het terrorisme wereldwijd te bestrijden, met inachtneming van de

⁵⁵ C. FIJNAUT, "De aanslagen van 11 september en de reactie van de Europese Unie", *Justitiële verkenningen. Toekomst van de rechtshandhaving*, 2002, 33.

⁵⁶ D. KEOHANE, "The EU and counter-terrorism (CER Working Paper)", *Centre for European Reform website*, 6 mei 2005, <http://www.cer.org.uk/publications/archive/working-paper/2005/eu-and-counter-terrorism>.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ NATO, "De terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie", Interview G. DE VRIES, *NAVO KRONIEK*, Brussel, 30 november 2005, <https://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/dutch/interview.html>.

⁵⁹ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 54.

⁶⁰ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Coördinator voor terrorismebestrijding", *Terreurdreiging aanpak van de EU*, 3 december 2020, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>.

⁶¹ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "EU Counter-terrorism Coordinator", 2010, Brussel, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>.

⁶² R. COOLSAET, "EU counterterrorism strategy: value added or chimera?", *Internationale Zaken*, vol. 86, nr. 4, 2010, 857-873.

⁶³ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "De terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie: voorkomen, beschermen, achtervolgen, reageren", *Nota I-punt*, 30 november 2005, 14469/4/05, 6, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/NL/pdf>.

mensenrechten, en Europa veiliger te maken, zodat zijn burgers in een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht kunnen leven".⁶⁴ De eerste pijler houdt in dat de EU probeert om terrorisme te voorkomen.⁶⁵ Deze bestaat er voornamelijk uit dat mensen worden weerhouden om zich aan te sluiten bij terroristische groeperingen. Hiervoor wordt er vooral gekeken naar de redenen en de manieren waarop mensen zich rekruteren bij terroristische groepen.⁶⁶ De tweede pijler houdt in dat de burgers, de samenleving en de infrastructuur beschermd dienen te worden tegen terroristische aanslagen. Het beschermen van kritieke infrastructuur of publieke plaatsen heeft als doel om ervoor te zorgen dat aanslagen niet lukken of om de impact ervan zoveel mogelijk te beperken.⁶⁷ Vooral de samenwerking tussen de lidstaten is vereist om ervaringen te delen om nieuwe en uniforme strategieën op te stellen. De EU dient hierbij ook steeds rekening te houden met het bevorderen van een sterke dimensie van veiligheid, rechtvaardigheid, democratie en gelijke kansen in derde landen.⁶⁸ De derde pijler is achtervolgen, dit zijn de acties die worden genomen om verdachten van terroristische aanslagen op te sporen en te arresteren. De EU moedigt de lidstaten aan om terroristen tegen te houden en zij stelt dat gemeenschappelijk onderzoek naar risico's en dreigingen een belangrijk aspect is om terroristen aan te pakken. Reageren is de laatste pijler van de EU-terrorismebestrijdingsstrategie. Hierbij moet de EU over verschillende en voldoende middelen beschikken om te kunnen reageren wanneer er een terroristische aanslag plaatsvindt. Op internationaal niveau is het ook van belang dat de EU zich ontfermt over haar burgers buiten de EU die door terrorisme getroffen zijn.⁶⁹

De Raad van de Europese Unie drong na deze aanslagen aan tot een intensievere uitwisseling van informatie en een grotere ondersteuning door veiligheids- en inlichtingendiensten van de lidstaten. Deze doelstellingen werden ook opgenomen in de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU.⁷⁰ Als reactie hierop werd er opnieuw meer inlichtingen en steun aan Europol geboden door de Task Force te reactiveren.⁷¹ Er werd ook gesteld dat de lidstaten de praktische samenwerking met Europol omtrent informatie-

⁶⁴ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "The European Union Counter Terrorism Strategy", 30 november 2005, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf>.

⁶⁵ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 54-55.

⁶⁶ Q. EIJKMAN, en B., SCHUURMAN, "Preventive Counter-Terrorism and Non Discrimination in the European Union: A Call for Systematic Evaluation", *International Centre for Counter-Terrorism-The Hague*, juni 2011, 89-102, <https://www.icct.nl/app/uploads/download/file/ICCT-Eijkman-Preventative-CT-and-Non-Discrimination-EU-July-2011.pdf>; A. RIGA, "Foreign fighters: a new challenge for the EU counterterrorism strategy. How to tackle effectively foreign fighters. Existing and innovative legal tools.", *European Judicial Training Network*, 2016, 2-6, http://www.ejtn.eu/Documents/THEMIS%202016/Semi%20A/Italy_TH_2016_01.pdf.

⁶⁷ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 54-55.

⁶⁸ Q. EIJKMAN, en B., SCHUURMAN, "Preventive Counter-Terrorism and Non Discrimination in the European Union: A Call for Systematic Evaluation", *International Centre for Counter-Terrorism-The Hague*, juni 2011, 91-92, <https://www.icct.nl/app/uploads/download/file/ICCT-Eijkman-Preventative-CT-and-Non-Discrimination-EU-July-2011.pdf>.

⁶⁹ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "The European Union Counter Terrorism Strategy", 30 november 2005, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf>.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ M. DEFLEM, "Europol and the Policing of International Terrorism: CounterTerrorism in a Global Perspective", *Academy of Criminal Justice Sciences*, 2006, 344.

uitwisseling dienen te verbeteren.⁷² In het jaarverslag van Europol van 2005 werd erop gewezen dat de strijd tegen het terrorisme op de hoogste politieke niveaus een topprioriteit was geworden en dat het van cruciaal belang was dat de wetshandhavinginstanties zich hierop inzetten en dat de lidstaten samenwerken.⁷³

2.4 De rustige jaren

Het is gekend dat grote terroristische aanslagen de aanzet geven *“tot een plotselinge wildgroei aan antiterrorismemaatregelen, om vervolgens te worden gevolgd door vertragingen en traagheid zodra de herinneringen aan de aanval beginnen te vervagen”*.⁷⁴ Het is dus op te merken dat de terrorismebestrijdingsaanpak van de EU tot 2005 voornamelijk gebeurtenis-gestuurd was. Dit betekent dat beleidsherzieningen pas na grote terroristische aanslagen tot stand kwamen. Naarmate het aantal terroristische aanslagen afnam en er een periode van relatieve rust aanbrak, vertraagden de ontwikkelingen in het terrorismebestrijdingsbeleid.⁷⁵ Met het verdrag van Lissabon in 2009 werd de pijlerstructuur van de EU afgeschaft en zijn de besluitvormingsprocessen op veel gebieden vereenvoudigd.⁷⁶ Daardoor is het ook gemakkelijker geworden om wetgeving en richtlijnen voor het terrorismebeleid van de EU op te stellen. In december 2009 is het programma van Stockholm van de EU voor 2010-2014 goedgekeurd. Dit programma had als doel om binnen de EU een *“ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid”* te ontwikkelen.⁷⁷ Er werd vooral getracht om de lidstaten en de EU-agentschappen toegang te bieden tot elkaars databanken, nieuwe faciliteiten en programma's voor gegevensopslag te creëren en de samenwerking tussen de politiediensten, justitiële instanties en inlichtingendiensten van de lidstaten te bevorderen. Het Stockholm-programma stelde de belangen van de burgers voorop, desondanks was er nog veel kritiek omdat het een zwakke houding had ten aanzien van non-discriminatie en de bescherming van het recht op privacy en gegevensbescherming.⁷⁸

⁷² COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, “The European Union Counter Terrorism Strategy”, 30 november 2005, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf>.

⁷³ EUROPOL, “Annual Report 2005”, 1 juli 2006, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/annual-report-2005>.

⁷⁴ O. BURES, “EU Counterterrorism Policy: A Paper Tiger?”, New York, USA: Routledge, 2011, 8.

⁷⁵ C. HILLEBRAND, “Guarding EU-wide Counter-terrorism Policing: The Struggle for Sound Parliamentary Scrutiny of Europol”, In C. KAUNERT, en S. LEONARD, *European security, terrorism and intelligence: tackling new security challenges in Europe*, Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2013, 98.

⁷⁶ COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMISSION, “Explaining the Treaty of Lisbon”, 1 december 2009, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-531_en.htm?locale=en.

⁷⁷ Q. EIJKMAN, en B., SCHUURMAN, “Preventive Counter-Terrorism and Non Discrimination in the European Union: A Call for Systematic Evaluation”, *International Centre for Counter-Terrorism-The Hague*, juni 2011, 91-93, <https://www.icct.nl/app/uploads/download/file/ICCT-Eijkman-Preventative-CT-and-Non-Discrimination-EU-July-2011.pdf>.

⁷⁸ EUROPEAN COMMISSION, “The Stockholm Programme: an open and secure Europe serving and protecting citizens”, 1 december 2009, 1-15, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/stockholm-programme-open-and-secure-europe-serving-and-protecting-citizens-0_en; Q. EIJKMAN, en B., SCHUURMAN, “Preventive Counter-Terrorism and Non Discrimination in the European Union: A Call for Systematic Evaluation”, *International Centre for Counter-Terrorism-The Hague*, juni 2011, 91-923, <https://www.icct.nl/app/uploads/download/file/ICCT-Eijkman-Preventative-CT-and-Non-Discrimination-EU-July-2011.pdf>.

Verder heeft de EU verschillende ontwikkelingen gemaakt op het gebied van informatie-uitwisseling. Omdat gegevens vaak op nationaal niveau bleven, is Europol in 2010 een volwaardig agentschap geworden met extra taken waardoor deze een belangrijkere speler werd op het gebied van terrorismebestrijding. Er werd ook op gewezen dat Europol als rechtshandhavingsagentschap van de EU de taak heeft om de lidstaten te ondersteunen bij de bestrijding van terrorisme.⁷⁹ Het is zo dat Europol nu eerder proactief optreedt i.p.v. reactief. Onderzoekers stellen vast dat Europol door het ontbreken van een krachtig mandaat minder doeltreffend is dan het in potentie zou kunnen zijn. Europol is afhankelijk van de informatie die de nationale autoriteiten willen delen, maar deze zijn vaak terughoudend om dit te doen. Doordat Europol een volwaardig agentschap is geworden kan het zijn mandaat in de toekomst gemakkelijker wijzigen.⁸⁰ Dit kan zeker gevolgen hebben voor de regelingen inzake terrorismebestrijding.

⁷⁹ EUROPOL, "Europol Review 2009", 1 juli 2010, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/europol-review-2009>.

⁸⁰ B. FAGERSTEN, "Sharing Secrets – Explaining International Intelligence Cooperation", Lund, *Lund University*, 2010, 158.

3 Terrorismebestrijding van de Europese Unie na 2015

Het volgende gedeelte bevat de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU na 2015. Dit gedeelte biedt een antwoord op de tweede en derde deelvraag: *'Waarom konden de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel niet voorkomen worden door de EU?'* en *'Hoe is de EU-terrorismebestrijdingsstrategie veranderd na de aanslagen van Parijs en Brussel?'* De terroristische aanslagen van Parijs en Brussel (2015-2016) zijn een belangrijk keerpunt geweest voor de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU. Deze aanslagen hebben aangetoond dat de voormalige terrorismebestrijdingsstrategie van in 2005 niet tot de gewenste doelen kon leiden. Bijkomend zijn er ook beperkingen en lacunes van de strategie aan het licht gekomen. Deze aanslagen hebben ervoor gezorgd dat de EU tot besef is gekomen dat er nood was aan drastische veranderingen om terrorisme te bestrijden en te voorkomen. Mede hebben deze aanslagen er ook voor gezorgd dat terrorisme een hoge prioriteit werd op de agenda van de EU.⁸¹

3.1 Parijs en Brussel als doelwit

Vrijdagavond 13 november 2015 was een dramatische avond voor Parijs. Op die bepaalde avond werd Parijs geconfronteerd door een reeks van terroristische aanslagen. Drie groepen van terreurdaders voerden een reeks gecoördineerde aanvallen uit met automatische geweren en explosieven in de concertzaal Bataclan, het voetbalstadion Stade de France en op terrassen van een aantal restaurants en bars. In totaal waren er negen aanvallers die deze acties uitvoerden, zeven van hen kwamen om het leven tijdens de aanslagen. Er zijn 130 mensen om het leven gekomen en 368 waren gewond. De Islamitische Staat (IS) heeft deze aanslagen een dag erna opgeëist en gaf als reden aan dat ze werden gepleegd als vergelding voor de Franse luchtaanvallen op IS-doelen in Syrië en Irak. De twee overgebleven daders werden geïdentificeerd als Salah Abdeslam en Mohamed Abrini.⁸² Het was pas op 18 maart 2016 dat Salah Abdeslam werd gearresteerd in Brussel. Vier dagen na zijn arrestatie, op 22 maart 2016, werd ook Brussel getroffen door drie bomexplosies waarbij er twee spijkerbommen ontploften in de vertrekhal van de luchthaven van Zaventem en één uur later ontplofte een derde bom in het metrostation van Maalbeek. Meer dan 300 mensen raakten gewond en 32 kwamen om het leven. Ook nu had IS de aanslagen opgeëist. Er waren vier aanvallers, waarvan er drie zijn omgekomen en één verdachte kon ontsnappen. Deze verdachte bleek Mohamed Abrini te zijn, de man met het hoedje. Hij was ook één van de verdachten van bij de aanslagen in Parijs. Pas op 8 april 2016 kon de politie hem arresteren. Er werden door de Belgische, Franse en Duitse politie verschillende personen gearresteerd die verdacht werden van hun

⁸¹ D. BIGO, S. CARRERA, E. GUILD, E. GUITTET, J. JEANDESBOZ, V. MITSILEGAS, F. RAGAZZI, en A. SCHERRER, "The EU and its Counter-Terrorism Policies after the Paris Attacks", CEPS, 27 november 2015, <https://www.ceps.eu/publications/eu-and-its-counter-terrorism-policies-after-paris-attacks>.

⁸² BBC NEWS, "Paris attacks: What happened on the night", BBC, 9 december 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34818994>.

betrokkenheid bij de aanslagen in Brussel. Zowel de aanvallers als de verdachten waren geboren en/of getogen in België. Daarbij kwam ook dat er bij de aanslagen in Brussel dezelfde explosieven waren gebruikt als bij de aanslagen in Parijs.⁸³ Het was dus duidelijk dat deze aanslagen door dezelfde terroristische groep waren gepleegd.

Deze aanslagen hebben aangetoond dat IS de focus steeds meer verlegd naar wereldwijde doelen. Eerder was hun focus beperkt tot aanvallen op toeristen in landen met een moslimmeerderheid en inspirerende individuen. De schijnbare verschuiving van de focus van IS en ook de activiteiten van andere terroristische groeperingen die de EU bedreigen worden nauwlettend opgevolgd door terrorismebestrijdingsdeskundigen van de EU-lidstaten. Deze worden daarbij ondersteund door Europol-specialisten en -analisten. Het algemeen doel van deze experts is het tijdig ingrijpen en doeltreffend reageren op terroristische activiteiten mede omdat de aanslagen werden gepleegd door terugkerende buitenlandse strijders. Na de aanslagen activeerde Europol het Emergency Response Team (EMRT) om de overgebleven terroristen te achtervolgen en te identificeren. Deskundigen op het gebied van terrorismebestrijding, analisten, Franse en Belgische collega's hebben 24 uur per dag gewerkt om te assisteren bij Europol in Den Haag en voerden ook ter plaatse onderzoeken uit. Hierdoor heeft Europol kunnen aantonen dat deze in staat is om snel en doeltreffend te reageren wanneer een groot terroristisch incident zich voordoet.⁸⁴

3.2 Het falen van de Europese Unie

Deze terroristische aanslagen hebben ertoe geleid dat de Europese samenleving, de terrorismeonderzoekers en de EU-instellingen hun terrorismebestrijdingsstrategie dienden te herzien.⁸⁵ Dit leidde ook tot het besef dat de EU haar samenwerking op het gebied van terrorismebestrijding diende te versterken.⁸⁶ Na deze terreuraanslagen werden er verschillende onderzoeken uitgevoerd. Uit de resultaten hiervan is gebleken dat zowel Frankrijk, Brussel als de EU op verschillende punten hebben gefaald. Er zijn zelfs deskundigen die beweren dat de aanslagen hadden voorkomen kunnen worden wanneer deze tekortkomingen er niet waren geweest. Er was vooral een gebrek aan informatie-uitwisseling tussen de nationale veiligheids- en inlichtingendiensten.⁸⁷ Doordat de inlichtingendiensten te weinig informatie met elkaar hebben uitgewisseld, konden de

⁸³ BBC NEWS, "Brussels explosions: What we know about airport and metro attacks", *BBC*, 9 april 2016, <http://www.bbc.com/news/world-europe-35869985>.

⁸⁴ EUROPOL, "Europol Review 2015", 28 oktober 2016, 16, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/europol-review-2015>.

⁸⁵ EUROPEAN PARLIAMENT, "Survey: people reveal their priorities for the EU", *European Parliament News*, 1 juli 2016, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20160630STO34203/survey-people-reveal-their-priorities-for-the-eu>.

⁸⁶ E. KARAGIANNIS, "The future of Europe after the Brussels attacks", *Al Jazeera news website*, 23 maart 2016, <https://www.aljazeera.com/opinions/2016/3/23/the-future-of-europe-after-the-brussels-attacks>.

⁸⁷ A. CHRISAFIS, "Paris attacks inquiry finds multiple failings by French intelligence agencies. Commission calls for creation of national counter-terrorism agency and says Bataclan attack could have been prevented", *THE GUARDIAN*, 5 juli 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/05/paris-attacks-inquiry-multiple-failingsfrench-intelligence-agencies>.

aanslagplegers zeer gemakkelijk van Parijs naar België reizen. Eerder waren de aanslagplegers al van Syrië naar Europa gereisd zonder op de radar van de veiligheids- of inlichtingendiensten te komen.⁸⁸ Zowel Frankrijk als België kregen na de aanslagen veel kritiek wegens hun gebrek aan uitwisseling en tekortkomingen bij de beveiliging van de buitengrenzen. Daarbij komt ook het feit dat Frankrijk en België het terrorismebestrijdingsbeleid van de EU niet volledig hadden opgevolgd en ook dit wordt als een mislukking beschouwd.

Dat de lidstaten niet willen meewerken op het gebied van terrorismebestrijding kan op verschillende manieren worden verklaard. Zo kunnen verschillen in de justitiële, politieke en administratieve kaders van de EU-lidstaten de effectieve uitwisseling en coördinatie van informatie belemmeren.⁸⁹ Anderzijds is er ook de mogelijkheid dat in sommige lidstaten de politiediensten zich bezighouden met terrorisme, terwijl in andere lidstaten de inlichtingendiensten hiervoor verantwoordelijk zijn. De samenwerkingen tussen de politie- en inlichtingendiensten is vaak moeilijk omdat ze niet dezelfde belangen nastreven.⁹⁰ Zo wordt er gesteld bij de aanslagen dat de inlichtingendiensten eerder terughoudend waren om informatie over terrorisme te delen omdat ze hun gezag en autonomie als geschonden beschouwden⁹¹, een gevoel van wederzijds vertrouwen miste of ze gaven eerder de voorkeur aan bilaterale samenwerkingsstructuren en niet aan EU-samenwerkingsstructuren.⁹² Dimitrus Avramopolous, lid van de Europese Raad, legde na de aanslagen de volgende verklaring af: "*Deze aanslagen waren een schok, maar helaas geen verrassing. Er moet iets veranderen, het gebrek aan politieke wil, het gebrek aan coördinatie en het gebrek aan vertrouwen*".⁹³

Een zeer belangrijke uitdaging voor de EU is dat deze probeert om te opereren op een gebied waar de soevereiniteit bij de nationale regeringen van de lidstaten ligt. De voormalige Europese coördinator voor terrorismebestrijding, Gijs de Vries, stelt dat politiediensten, inlichtingendiensten, het gerechtelijk apparaat, douanebeambten en andere ambtenaren steeds onder controle staan van hun nationale regeringen en parlementen. De nationale regeringen van de lidstaten worden nu al geconfronteerd met de complexiteit van de samenwerking tussen verschillende nationale instellingen en

⁸⁸ BBC NEWS, "Paris attacks: Who were the attackers?", *BBC*, 27 april 2016, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>.

⁸⁹ O. BURES, "Europol's Fledgling Counterterrorism Role", *Terrorism and Political Violence* 20, 2008, 4, 504.

⁹⁰ M. DEFLEM, "Europol and the Policing of International Terrorism: Counter Terrorism in a Global Perspective", *Academy of Criminal Justice Sciences*, 2006, 351.

⁹¹ N. BENSANEL, "The Counterterror Coalitions: Cooperation with Europe, NATO and the European Union", *U.S.: RAND*, 2003, 40.

⁹² O. BURES, "Europol's Fledgling Counterterrorism Role", *Terrorism and Political Violence* 20, 2008, 4, 507-508.

⁹³ B. LEWIS, en J. FIORETTI, "EU justice ministers pledge to share information after Brussels attacks", *REUTERS*, 24 maart 2016, <http://www.reuters.com/article/us-belgium-blast-justice-idUSKCN0WQ2AI>.

agentschappen op het gebied van binnenland terrorismebeleid.⁹⁴ De EU dient deze nationale autoriteiten enkel te ondersteunen en mag hun functies niet overnemen. Daardoor kan de EU niet handelen zoals deze wenst. Monika Boer stelt dat terrorismebestrijding een overvol beleidsterrein is en dat een veelvoud aan actoren wellicht niet allemaal dezelfde beleidsdoelstellingen nastreven.⁹⁵ Dit leidt tot belemmeringen in het besluitvormingsproces. Maar de gemakkelijker waarmee de terroristen van de aanslagen van Parijs en Brussel gebruik hebben gemaakt van het Europees beleid toont aan dat er een consistenter en beter gecoördineerd antwoord op EU-niveau nodig is.⁹⁶ Om hier tegemoet aan te komen werd er op 28 april 2015 een nieuwe Europese agenda voor 2015-2020 voorgesteld. Hierbij kreeg terrorismebestrijding een zeer hoge prioriteit. Het doel hiervan was om het huidige kader voor de strafbaarstelling van terroristische misdrijven te actualiseren en de EU-wetgeving in overeenstemming te brengen met internationale ontwikkelingen. Een ander doel was om een afschrikkend effect te creëren in heel de EU en ervoor te zorgen dat daders effectief gesanctioneerd worden.⁹⁷

In juli 2020 werd de EU-veiligheidsstrategie aangenomen voor de periode 2020-2025. Deze strategie is gericht op het opbouwen van vermogens en capaciteiten om een veiligheidsomgeving te creëren waarmee op een doeltreffende wijze kan worden gereageerd op een snel veranderend dreigingslandschap. *"Met dit akkoord is de EU beter toegerust om een antwoord te bieden op de steeds veranderende terrorismedreiging. Terrorisme kent geen grenzen, maar laat onze boodschap klaar en duidelijk zijn: buitenlandse strijders zullen worden gestopt, ongeacht of ze naar, vanuit of binnen de EU reizen"*: aldus Owen Bonnici, voorzitter van de Raad van de Europese Unie.⁹⁸ In deze strategie worden de vier pijlers van de terrorismebestrijdingsstrategie van 2005 behouden en verder uitgewerkt.⁹⁹ In december 2020 hebben de EU-leiders nog eens herhaald dat ze samen verenigd zijn in de strijd tegen terrorisme, radicalisering en gewelddadig extremisme.¹⁰⁰

⁹⁴ L. LUGNA, "Institutional Framework of the European Union Counter-Terrorism Policy Setting", *Baltic Security & Defence Review*, 2006, 8, 115, <https://www.baltdefcol.org/files/docs/bsdr/6-EU%20Counterterrorism%20policy-Institutional%20Framework-Lauri%20Lugna.pdf>.

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ M. PIERINI, "Can Europe Counter New Terrorist Threats?", *Carnegie Europe*, 20 juni 2016, <https://carnegieeurope.eu/2016/06/20/can-europe-counter-new-terrorist-threats-pub-63959>.

⁹⁷ EUROPEAN PARLIAMENT, "Combating terrorism", *Briefing*, September 2017, 1-12, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608682/EPRS_BRI\(2017\)608682_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608682/EPRS_BRI(2017)608682_EN.pdf).

⁹⁸ EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the european parliament, the European council, the council, the European economic and social committee of the regions on the EU Security Union Strategy", 24 juli 2020, COM(2020) 605 final, 24-28, <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-security-union-strategy.pdf>.

⁹⁹ EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the european parliament, the European council, the council, the European economic and social committee of the regions, *A counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*", 9 december 2020, COM(2020) 795 final, 25, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf.

¹⁰⁰ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Conclusies van de Europese Raad, 10-11 december 2020", 11 december 2020, EUCO 22/20, 1-14, <https://www.consilium.europa.eu/media/47336/1011-12-20-euco-conclusions-nl.pdf>.

3.3 Voorkomen

Zoals eerder aangehaald bestaat de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU uit vier pijlers: voorkomen, beschermen, achtervolgen en reageren. Per pijler zal er worden weergegeven in welke mate deze is veranderd na de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel. Hierbij worden ook de meest recentste ontwikkelingen weergegeven. De eerste pijler die aan bod komt is voorkomen, ook wel preventie genoemd. Deze pijler houdt in dat er wordt voorkomen dat mensen radicaliseren en terroristische aanslagen plegen. Hierbij wordt er ingespeeld op de redenen en oorzaken die tot radicalisering kunnen leiden.¹⁰¹ Omdat terroristische propaganda de laatste jaren ook via het internet wordt verspreid, heeft de EU ook de focus gelegd op het tegengaan van online-radicalisering.

3.3.1 Radicalisering

In 2016 heeft Europol een rapport gepubliceerd met de belangrijkste bevindingen over IS en de terroristische aanslagen in Parijs. Hierbij worden er ook mogelijke scenario's van toekomstige terroristische aanslagen in Europa weergegeven.¹⁰² Uit dit rapport is gebleken dat er een verband bestaat tussen terrorisme en criminaliteit. Zo hadden alle terroristische aanvallers van de aanslagen van Parijs en Brussel een criminele achtergrond.¹⁰³ De EU-coördinator voor terrorismebestrijding, Gilles De Kerchove, is het met Europol eens dat er meer aandacht dient te worden besteed aan de criminele achtergrond van verdachten om ze op te sporen om zo aanslagen te voorkomen. De EU concentreert zich dus voornamelijk op buitenlandse strijders en ziet deze als een belangrijke dreiging.¹⁰⁴ De Kerchove stelt daarom dat radicalisering één van de belangrijkste problematieken is die moet worden aangepakt, lokale en regionale autoriteiten hebben hierbij een belangrijke rol te vervullen.¹⁰⁵ In juni 2016 heeft de EU een plan ter ondersteuning van de preventie van radicalisering die leidt tot gewelddadig extremisme aangenomen. Het doel hiervan is om lidstaten bij te staan om radicalisering te voorkomen. Het plan bestaat uit zeven gebieden waarbij de EU de lidstaten kan bijstaan: ondersteuning van onderzoek en feitenvergaring; toezicht en netwerkvorming; bestrijding van terroristische propaganda en haatzaaiende taal op internet; aanpak van radicalisering in gevangenissen; bevordering van inclusief onderwijs en gemeenschappelijke waarden van de EU; bevordering van een inclusieve, open en veerkrachtige samenleving en contact met jongeren; de veiligheidsdimensie van

¹⁰¹ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "De terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie: voorkomen, beschermen, achtervolgen, reageren", *Nota I-punt*, 30 november 2005, 14469/4/05, 2-16
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/NL/pdf>.

¹⁰² EUROPOL, "Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks", 25 Februari 2016, 7,
<https://www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-ofislamic-state-terrorist-attacks>.

¹⁰³ V. WALT, "Europe's Top Cop: It's 'Almost Certain' Terrorists Will Try to Strike Again", *TIME*, 16 mei 2016,
<http://time.com/4336919/europol-terrorist-paris-brussels-rob-wainwright/>.

¹⁰⁴ EUROPEAN PARLIAMENT, "Plan to check EU citizens at external borders backed by civil liberties MEPs", *European Parliament News*, 21 juni 2016, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160620IPR32959/plan-to-check-eu-citizens-at-external-borders-backed-by-civil-liberties-meps>.

¹⁰⁵ M. BANKS, "EU counter-terrorism chief: Understanding of radicalisation has changed", *The Parliament Magazine*, 17 juni 2016, <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/eu-counterterrorism-chief-understanding-of-radicalisation-has-changed>.

de aanpak van radicalisering en de internationale dimensie.¹⁰⁶ In de terrorismebestrijdingsstrategie van 2005 zat er al in vervat dat de EU de lidstaten dient te ondersteunen om radicalisering te voorkomen, echter was dit zeer breed en algemeen beschreven. De EU-instellingen en -agentschappen krijgen nu een specifieke rol toegedeeld bij het bijdragen tot preventie, met inachtneming van de nationale soevereiniteit en verantwoordelijkheid op dit gebied. De nieuwe wijzigingen kunnen beschouwd worden als een aanvulling en verscherping van de bestaande doelstellingen van deze pijler. Hierdoor kan er worden geconcludeerd dat het plan ter ondersteuning van de preventie van radicalisering een aanvulling vormt op de EU-terrorismebestrijdingsstrategie.

3.3.2 Online-radicalisering

De afgelopen jaren is gebleken dat terroristen steeds vaker gebruik maken van het internet om hun extremistische opvattingen en ideeën te verspreiden.¹⁰⁷ Zo maken terroristen misbruik van het internet om hun boodschappen te verspreiden, mensen bang te maken, te radicaliseren en te rekruteren om zo aanslagen mogelijk te maken. Internet biedt terroristen de mogelijkheid om eenvoudig over de grenzen heen te communiceren, propaganda en extremisme te verspreiden. Op 16 oktober 2020 werd een leraar zijn keel doorgesneden op straat in Frankrijk, de Franse regering noemde het een terreuraanslag. De dader was een achttienjarige Tsjetsjeen van Russische origine en is door de politie doodgeschoten. De dader had de leraar vermoord omdat deze cartoons van Mohammed die op het internet stonden had gebruikt in zijn les.¹⁰⁸ Deze aanslag toont aan dat het belangrijk is om online terroristische propaganda en haatzaaiende uitlatingen te bestrijden. Sociale media en andere aanbieders van internetdiensten hebben de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat hun diensten niet gebruikt worden voor illegale activiteiten die terrorisme in de hand werken. Dit dient wel steeds te gebeuren met inachtneming van de grondrechten van de EU.

Ook de EU dient hierbij de verantwoordelijkheid te nemen om online-radicalisering tegen te gaan. Om hieraan tegemoet te komen hebben de Raad en het Europees Parlement in december 2020 een voorlopig akkoord voor een ontwerpverordening over de aanpak van terroristische online-inhoud opgesteld.¹⁰⁹ Op 16 maart 2021 is deze aangenomen en deze

¹⁰⁶ EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the european parliament, the European council, the council, the European economic and social committee of the regions on the EU Security Union Strategy", 24 juli 2020, COM(2020) 605 final, 3, <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-security-union-strategy.pdf>.

¹⁰⁷ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 56-57.

¹⁰⁸ VRT NIEUWS, "Aanslag op leerkracht bij Parijs was zorgvuldig voorbereid, school had ook al bedreigingen gekregen", VRT NIEUWS, 17 oktober 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/10/16/mogelijke-terreuraanslag-nabij-parijs-man-is-neergestoken-en-da/>.

¹⁰⁹ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Terroristische online-inhoud: voorlopig akkoord tussen Raadsvoorzitterschap en Parlement", *Persmededeling*, 10 december 2020, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2020/12/10/terrorist-content-online-council-presidency-and-european-parliament-reach-provisional-agreement/>.

gaat in vanaf 2022.¹¹⁰ De bedoeling is om terroristische online-inhoud snel te verwijderen via één gemeenschappelijk instrument voor alle lidstaten.¹¹¹ De ontwerpverordening bevat een duidelijk toepassingsgebied en biedt een uniforme definitie van terroristische online-inhoud. De bevoegde autoriteiten in de lidstaten zullen de mogelijkheid hebben om verwijderingsbevelen uit te vaardigen aan internetbedrijven voor het verwijderen of blokkeren van terroristische inhoud in andere EU-lidstaten en dit binnen één uur. De bevoegde autoriteiten waar dat internetbedrijf is gevestigd, hebben de bevoegdheid om de verwijderingsbevelen te controleren. Het is aan de lidstaten zelf om de sancties voor de niet-naleving van de wetgeving vast te leggen. De EU wilt systematisch actie ondernemen om radicalisering, zowel online als offline te voorkomen. De EU stelt dat die zich steeds zal blijven inspannen om alle soorten van extremistische propaganda, het aanzetten tot geweld en de financiering van haat en gewelddadig extremisme te voorkomen. In 2015 had Europol een speciale eenheid gecreëerd om terroristische propaganda op het internet te bestrijden. Deze Internet Referral Unit (EU IRU) bestaat uit experts van Europol die zoeken naar terroristische en gewelddadige extremistische inhoud dat gepubliceerd wordt op het internet en geven die informatie door aan grote providers om te vragen of ze de inhoud ervan kunnen verwijderen en adviseert de lidstaten hierover.¹¹²

Er kan gesteld worden dat het voorkomen van online-radicalisering gezien kan worden als een vernieuwing binnen de pijler van voorkomen. Toen de oorspronkelijke terrorismebestrijdingsstrategie van 2005 werd opgesteld, was er nog weinig tot geen sprake van online-terroristische propaganda. Het is dus een uitbreiding op de strategie die ontstaan is door de huidige technologische evolutie waarin we ons bevinden.

3.4 Beschermen

De tweede pijler van de EU-terrorismebestrijdingsstrategie is beschermen. Dit houdt in dat zowel burgers als infrastructuur beschermd dienen te worden tegen terroristische aanslagen. De aanslagen van Parijs en Brussel hebben aangetoond dat grote openbare ruimtes vaak doelwitten zijn voor terroristen. Deze pijler focust zich op de bescherming van die plaatsen om zo minder kwetsbaar te zijn voor aanslagen. Ook de grenscontroles beschermen is een belangrijke doelstelling in deze pijler omdat het de doortocht voor terroristen moeilijker maakt.¹¹³ Hierbij wordt er vooral gewerkt om informatie op een veilige manier uit te wisselen tussen de lidstaten en de EU-instellingen.¹¹⁴ Bijkomend wordt

¹¹⁰ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Terreurdreiging: aanpak van de EU", *Beleidsgebieden*, 18 maart 2021, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/>.

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² *Ibid.*; Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 55-56.

¹¹³ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "De terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie: voorkomen, beschermen, achtervolgen, reageren", *Nota I-punt*, 30 november 2005, 14469/4/05, 3-4, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/NL/pdf>.

¹¹⁴ *Ibid.*

er ook inspanning geleverd door de EU om de samenwerking met niet-EU-landen te verbeteren.

3.4.1 Infrastructuur

De aanslagen in Parijs en Brussel hebben aangetoond dat grote openbare ruimtes kwetsbaar zijn vanwege hun open en toegankelijk karakter. De EU is enerzijds van mening dat het van uitermate belang is dat deze ruimtes beschermd dienen te worden, anderzijds moeten burgers wel nog de mogelijkheid krijgen om zich vrij en veilig te kunnen bewegen. Om hieraan tegemoet te komen is het EU-forum opgericht, hierbij komen degenen die verantwoordelijk zijn voor de veiligheid van openbare ruimtes samen. Dit zijn agentschappen van de EU en particuliere bedrijven, die bijvoorbeeld verantwoordelijk zijn voor supermarkten, expeditiebedrijven of andere locaties voor gastvrijheid. De Europese Commissie is vastbesloten dit forum nog te versterken om meer kennis te verzamelen en te verspreiden. Hierbij dient er ook de gepaste financiering te worden aangeboden om de bescherming van de openbare ruimtes te verbeteren. Kerken, gebedshuizen, moskeeën en andere religieuze plaatsen in de EU hebben een hoge symbolische waarde en worden daarom vaak getroffen door terroristen. Daarom is de Europese Commissie van mening dat de samenwerking tussen de nationale autoriteiten en de verschillende geloofsgemeenschappen dient te worden bevorderd. Zo wil de Europese Commissie vanaf dit jaar meer samenwerken met de EU-lidstaten om projecten te stimuleren om de bescherming van gebedshuizen te verbeteren.¹¹⁵

Een ander aspect dat de laatste jaren sterk is ontwikkeld, is het feit dat terroristen steeds meer nieuwe technologieën gebruiken om op andere en nieuwe manieren aanvallen te plegen. In het actieplan over vuurwapens en explosieven van de Europese Commissie van 2 december 2015 zijn een aantal nieuwe technologieën opgenomen om terroristische aanslagen te voorkomen, zoals o.a. detectietechnologie en innovatieve detectieapparatuur. Eén van de al sterk gevorderde detectietechnieken is de gezichtsherkenningstechnologie.¹¹⁶ Deze technologie is een biometrische technologie die wordt gebruikt om de identiteit van individuen te identificeren of te bevestigen. Deze software kan een gezicht in een groep van mensen herkennen en op basis van databases met gezichtsafbeeldingen kan deze binnen een paar seconden bepalen of er een overeenkomst is. Deze camera's worden heden al gebruikt op kritieke plaatsen zoals winkelcentra, voetbalstadia en muziek evenementen. Echter is gezichtsherkenningstechnologie steeds meer onderwerp

¹¹⁵ EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the european parliament, the European council, the council, the European economic and social committee of the regions", *A counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*, 9 december 2020, COM(2020) 795 final, 2-24, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf.

¹¹⁶ W. WOJCIECH, "Facial recognition: A solution in search of a problem?", *European Data Protection Supervisor*, 28 oktober 2019, https://edps.europa.eu/press-publications/press-news/blog/facial-recognition-solution-search-problem_en.

van discussie in de EU omdat ze in strijd zou zijn met gegevensbescherming. De adviseur van de EU-coördinator heeft aangehaald dat de EU al verschillende successen heeft geboekt met deze technologie om potentiële terroristen tegen te houden aan de Europese buitengrenzen.¹¹⁷

In Europa heeft men ook angst dat terroristen in de toekomst gebruik zouden maken van nieuwe technologische uitvindingen, zoals het verspreiden van virussen of het gebruik maken van drones. Het is geweten dat er in Irak en Syrië al drones worden gebruikt bij aanvallen. De adviseur van de EU-coördinator stelt dat het een kwestie van tijd is vooraleer terroristen aanslagen zullen plegen door gebruik te maken van drones in de EU.¹¹⁸ Drones kunnen worden gebruikt om zich te richten op openbare ruimtes, individuen en makkelijk toegankelijke infrastructuur. De afgelopen jaren heeft de EU al verschillende maatregelen genomen om het gebruik van drones voor geweldadige doeleinden te beperken.¹¹⁹ Door het snelle tempo van innovatie en de gemakkelijke toegang tot drones zal de dreiging waarschijnlijk toenemen. Zo werd er in november 2020 een man in Frankrijk aangehouden die waarschijnlijk een terroristische aanslag wou plegen met behulp van een drone. De man wou niet meewerken aan het onderzoek, waardoor er niet geweten is wat deze precies van plan was met de drone.¹²⁰ Om aan deze uitdaging tegemoet te komen gaat de Europese Commissie de mogelijkheid onderzoeken om in 2021 een EU-handboek vrij te geven voor het beveiligen van steden tegen niet-coöperatieve drones. Bescherming tegen kwaadaardige drones vereist ook toegang tot betrouwbare systemen. Het Europees programma voor het testen van onbemande luchtvaartuigen zal een gemeenschappelijke methodologie tot stand brengen om de verschillende systemen die door politie en beveliginsinstanties gebruikt worden, te evalueren om na te gaan of deze systemen gebruikt kunnen worden om andere drones te volgen, op te sporen en te identificeren. Deze resultaten zullen vervolgens in heel de EU worden gedeeld.¹²¹ De identificatie van bepaalde voorwerpen (zoals bijvoorbeeld een achtergelaten koffer) of verdacht gedrag van iemand kan zeer nuttig zijn om bedreigingen op te sporen. Kunstmatige intelligentie speelt dus een zeer belangrijke rol bij het leveren van tools die een nauwkeurige en gerichte

¹¹⁷ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 58.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Verord. Comm. nr. 2019/947 van 24 mei 2019 inzake de regels en procedures voor de exploitatie van onbemande luchtvaartuigen (Voor de EER relevante tekst), Pb.L. 11 juni 2019, L 152/45, 4-5, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0947&from=SK>; Verord. Comm. nr. 2019/945 van 12 maart 2019 inzake onbemande luchtvaartuigsystemen en uit derde landen afkomstige exploitanten van onbemande luchtvaartuigsystemen, Pb.L. 11 juni 2019, L 152/1, 1-5, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0945&from=FR>.

¹²⁰ W. DE JAGER, "Franse politie pakt mogelijke droneterrorist op tijdens verkeerscontrole", *Dronewatch*, 9 november 2020, <https://www.dronewatch.nl/2020/11/09/franse-politie-pakt-mogelijke-droneterrorist-op-tijdens-verkeerscontrole/>.

¹²¹ EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the european parliament, the European council, the council, the European economic and social committee of the regions", *A counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*, 9 december 2020, COM(2020) 795 final, 20, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf.

identificatie van bedreigingen mogelijk maken. Bij de overwegingen die de Europese Commissie over het gebruik van kunstmatige intelligentie maakt¹²², dienen ook veiligheidsoverwegingen in acht te worden genomen waarbij ook de naleving van de grondrechten niet uit het oog mag worden verloren.

3.4.2 Grenscontroles verscherpen

De aanslagen van Parijs en Brussel hebben ook gewezen op de tekortkomingen in de grensbeveiliging van de EU. Het is namelijk zo dat de daders buitenlandse terugkerende strijders waren uit Syrië. De EU had na de aanslagen gewezen op het belang van de kwaliteit van de gegevens binnen de datasystemen.¹²³ Als reactie hierop heeft de EU een reeks nieuwe regels tot stand gebracht om een betere uitwisseling van elektronische gegevens tussen de lidstaten na te streven. Dit heeft als doel dat de autoriteiten van de lidstaten in staat zijn om elektronisch bewijsmateriaal rechtstreeks, ongeacht hun plaats van vestiging of de locatie van de gegevens, op te vragen bij dienstverleners die in de EU actief zijn.¹²⁴ De adviseur van de terrorismebestrijdingscoördinator stelt dat nieuwe en verbeterde informatiesystemen de veiligheid zullen verbeteren en de controles aan de buitengrenzen efficiënter zullen maken.¹²⁵ Zo is er het Interoperabiliteit Project aangenomen, waarbij belangrijke databases aan elkaar worden gekoppeld.¹²⁶ Hierdoor zal de nodige informatie onmiddellijk beschikbaar zijn voor politieagenten en grenswachters.¹²⁷ Anderzijds is er het Europees systeem voor reisinformatie en - autorisatie (ETIAS) waarbij gegevens worden opgeslagen van burgers uit derde landen die visumvrij naar de EU kunnen reizen wanneer ze op voorhand een online verzoek hebben ingediend. Een speciale ETIAS-wachtlijst zal een beter gebruik van informatie over personen die verdacht worden van of verband houden met terroristische activiteiten mogelijk maken. Met deze informatie kunnen de lidstaten dan rekening houden bij het uitvaardigen van reisvergunningen.¹²⁸ Ook het Entry/Exit systeem (EES) is van belang waarbij gegevens worden vastgelegd van iedereen die de Europese buitengrenzen passeert. Dit zal bijdragen tot het identificeren van elke persoon die de EU binnenkomt en om identiteitsfraude op te sporen. Het Europees Strafregerinformatiesysteem (ECRIS-

¹²² EUROPEAN COMMISSION, "White paper: On Artificial Intelligence- A European approach to excellence and trust.", 19 februari 2020, COM(2020) 65 final, 24-26, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf.

¹²³ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "State of play on implementation of the statement of the Members of the European Council of 12 February 2015, the JHA Council Conclusions of 20 November 2015, and the Conclusions of the European Council of 18 December 2015", *Note*, 4 maart 2016, 20, <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorismcoordinator/>.

¹²⁴ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Terreurdreiging: aanpak van de EU", *Beleidsgebieden*, 18 maart 2021, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/>.

¹²⁵ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 55-56.

¹²⁶ T. QUINTEL, "The EU's 'Interoperability' project: a revolution in information-sharing or surveillance gone wrong?", *Friends of Europe*, 9 juli 2019, <https://www.friendsofeurope.org/insights/the-eus-interoperability-project-a-revolution-in-information-sharing-or-surveillance-gone-wrong/>.

¹²⁷ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 56.

¹²⁸ OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, "Regulation (EU) 2018/1240 of the European Parliament and of the council of 12 September 2018", Pb. L. 19 september 2018, L 236/1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1240>.

TCN) is sinds april 2012 operationeel en biedt een elektronische uitwisseling van stafregistergegevens tussen de lidstaten. ECRIS-TCN zal, eenmaal opgezet, een gecentraliseerd systeem zijn waarmee de autoriteiten van de lidstaten kunnen nagaan welke andere lidstaten een strafblad heeft over de onderdanen van derde landen of staatlozen die worden gecontroleerd. De interoperabiliteit tussen deze databanken zal leiden tot een meer systematische informatie-uitwisseling voor wetshandhavers, grenswachters en ambtenaren. Ook Eurodac werd opgericht waarin gegevens van asielzoekers in de EU worden vastgelegd.¹²⁹ Het VisumInformatieSysteem (VIS) geeft de mogelijkheid om visumgegevens met andere lidstaten uit te wisselen.¹³⁰ In 2018 werden er nieuwe regels aangenomen om het Schengeninformatiesysteem (SIS) te versterken. De Raad had namelijk drie verordeningen aangenomen over het gebruik van het SIS: over politieke en justitiële samenwerking in strafzaken, over grenscontroles en over de terugkeer van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen. *"Het SIS is al een succesverhaal in de EU-samenwerking inzake veiligheid. De geactualiseerde SIS-regels zullen ons helpen om hier nog op voort te bouwen. Door de invoering van nieuwe categorieën signaleringen kunnen we ons aan de veranderende behoeften aanpassen en lacunes opvullen"*, stelt de Oostenrijkse Minister van Binnenlandse Zaken. Het SIS biedt de mogelijkheid aan politie en grenswachters om meldingen over gezochte, vermiste personen, verloren of gesloten goederen na te gaan. Dankzij de hervormingen werden eerdere lacunes weggewerkt en kan er in heel de EU een hoog veiligheidsniveau worden gehanteerd.¹³¹ *"Door het delen van informatie eenvoudiger te maken, wordt de veiligheid in de EU aanzienlijk vergroot, kan er efficiënter worden gecontroleerd aan de buitengrenzen, wordt de detectie van meerdere identiteiten verbeterd en wordt illegale migratie mee voorkomen en bestreden."* Het nieuwe kader moet na 2023 in gebruik worden genomen. Dit nieuwe kader verandert niets aan de toegangsrechten zoals beschreven in de rechtsgrondslag van elk van die Europese informatiesystemen.¹³² Dankzij de interoperabiliteit van de verschillende informatiesystemen kunnen deze elkaar aanvullen, personen gemakkelijker identificeren en identiteitsfraude kan effectiever worden bestreden.

¹²⁹ OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, "Regulation (EU) No 603/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 juni 2013", Pb. L. 29 juni 2013, L 180/1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0603>.

¹³⁰ EUR-LEX, "Consolidated text: Regulation (EC) No 767/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 concerning the Visa information System (VIS) and the exchange of data between Member States on short-stay visas (VIS Regulation)", 11 juni 2019, 02008R0767, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/767/2019-06-11>.

¹³¹ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Schengeninformatiesysteem: Raad neemt nieuwe regels aan voor een veiligere EU", 19 november 2018, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2018/11/19/schengen-information-system-council-adopts-new-rules-to-strengthen-security-in-the-eu/>.

¹³² RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Interoperabiliteit van EI-informaticasystemen: Raad neemt verordeningen aan", *Pers*, 14 mei 2019, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2019/05/14/interoperability-between-eu-information-systems-council-adopts-regulations/>.

In 2016 werd er na meer dan vijf jaar onderhandelen het Passenger Name Record (PNR) aangenomen. Pas na de terreuraanslagen in Brussel hebben het Europees Parlement en de Raad deze richtlijn aangenomen. Twee jaar eerder werd het voorstel van het PNR-systeem verworpen door de Raad van de Europese Unie omdat zij van oordeel was dat de bescherming van gegevens en de grondrechten van de burgers in het gedrang zou komen.¹³³ Hieruit kan er geconcludeerd worden dat de aanslagen in Parijs en Brussel hebben geleid tot een nieuwe perceptie van het PNR-systeem. Door het PNR-systeem zijn de lidstaten in staat om alle gegevens van vliegtuigpassagiers van binnen en buiten Europa te verzamelen en te bewaren. Het doel is om verdachte reizigers op te sporen om het fenomeen van terugkerende buitenlandse strijders tegen te gaan. Deze gegevens-uitwisseling gebeurt door de luchtdiensten en de nationale autoriteiten die zich met terrorisme bezighouden. Voordien had elke lidstaat zijn eigen regelgeving en het ontbrak aan richtlijnen op EU-niveau. De richtlijn adviseert lidstaten om het PNR-systeem toe te passen, maar het is geen verplichting. Mede dankzij de aanslagen van Parijs en Brussel hebben alle lidstaten gesteld dat ze dit advies zullen opvolgen.¹³⁴ Hierdoor kan er gesteld worden dat deze richtlijn een aanvulling is op de EU-terrorismebestrijdingsstrategie omdat dit een handleiding biedt voor informatie-uitwisseling tussen de lidstaten en dit is een belangrijke doelstelling van de terrorismebestrijdingsstrategie.

Bijkomend legde de EU de nadruk op de verdere verbetering van de grenscontrole en grensbeheer met de medewerking van Europol en Frontex.¹³⁵ Na de aanslagen werd er door de EU benadrukt dat Frontex diende te worden uitgebreid om meer samenwerking tot stand te brengen.¹³⁶ De EU was wel al bezig met dit idee, maar het was pas een maand na de terroristische aanslagen van Parijs dat er een voorstel werd gedaan.¹³⁷ Dit resulteerde in de aanneming van de Europese grens- en kustwacht en werd in 2016 door de Raad van de Europese Unie goedgekeurd. De taak van de grens- en kustwacht is het beheer van de controle van de buitengrenzen. Dit agentschap vergemakkelijkt de evaluatie van de prestaties van de lidstaten op het gebied van grenstoezicht. Indien nodig helpt het de lidstaten ook om hun werk te verbeteren. Wanneer de informatie terroristische of andere

¹³³ EUROPEAN PARLIAMENT, "EP calls for joint EU strategy to fight radicalisation of young EU citizens", *News*, 25 november 2015, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20151120IPR03612/ep-calls-for-jointeu-strategy-to-fight-radicalisation-of-young-eu-citizens>.

¹³⁴ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "Council adopts EU Passenger Name Record (PNR) Directive", *Press*, 21 april 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/04/21/council-adopts-eu-pnr-directive/>.

¹³⁵ D. BIGO, S. CARRERA, E. GUILD, E. GUITTET, J., JEANDESBOZ, V. MITSILEGAS, F., RAGAZZI, en A. SCHERRER, "The EU and its Counter-Terrorism Policies after the Paris Attacks", CEPS, 27 november 2015, <https://www.ceps.eu/publications/eu-and-its-counter-terrorism-policies-after-paris-attacks>.

¹³⁶ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "European Border and Coast Guard: final approval", *Press*, 14 september 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/09/14/european-border-coast-guard/>.

¹³⁷ EUROPEAN COMMISSION, "A European Border and Coast Guard to protect Europe's External Borders", *Strasbourg*, 15 december 2015, 1-3, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_6327.

criminele dreigingen inhoudt dan mag het agentschap de verzamelde informatie delen met andere nationale en EU-agentschappen.¹³⁸

3.4.3 Samenwerking met derde landen

De veiligheid van de EU en haar burgers wordt rechtstreeks beïnvloed door wat er buiten Europa gebeurt. Daarom onderzoekt de EU verschillende manieren om het verband tussen de interne en externe dimensie van veiligheid in de strijd tegen terrorisme te versterken.¹³⁹ In de strategie die de Raad had genomen in 2014 inzake terrorismebestrijding wordt er gewezen op een betere samenwerking met derde landen om rekrutering-netwerken en buitenlandse strijders op de sporen. De tekst is een aanvulling op eerdere conclusies van de Raad over externe terrorismebestrijding van 9 februari 2015 en 19 juni 2017.¹⁴⁰ De Raad herhaalde in juni 2020 dat deze vastbesloten is om de EU-burgers te beschermen tegen gewelddadig extremisme en terrorisme. Vooral volgende gebieden worden genoemd om deze samenwerking te versterken: de Westelijke Balkan, Noord-Afrika en het Midden-Oosten, de Sahelregio en de Hoorn van Afrika, andere Afrikaanse landen waar de terroristische activiteiten toenemen, en belangrijke regio's in Azië. Er wordt door de Raad gewezen op het feit dat EU-deskundigen een belangrijke rol hebben bij terrorismebestrijding en dat het noodzakelijk is om dit netwerk verder te versterken. Ook de samenwerking met derde landen en internationale organisaties zijn van groot belang voor het externe optreden van de EU tegen terrorisme.¹⁴¹

Voor de samenwerking op het gebied van terrorismebestrijding met partners in de Westelijke Balkan dient te worden versterkt. Zo dient er gestreefd te worden naar de volledige tenuitvoerlegging van het gemeenschappelijk actieplan ter bestrijding van terrorisme voor de Westelijke Balkan.¹⁴² Enerzijds zal de Europese Commissie steeds prioriteit geven aan de verbetering van de politieke en justie samenwerking, anderzijds is ook de bestrijding van terrorismefinanciering en de bescherming van burgers en infrastructuur van cruciaal belang.¹⁴³ Zo zullen de partners uit de Westelijke Balkan de komende jaren meer betrokken worden bij de vuurwapenprioriteit van het Europees

¹³⁸ FRONTEX, "The European Border and Coast Guard", 11 oktober 2016, *FRONTEX European Border and Coast Guard*, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/focus/the-european-border-and-coast-guard-VgCU9N>.

¹³⁹ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Terreurdreiging: aanpak van de EU", *Beleidsgebieden*, 18 maart 2021, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/>.

¹⁴⁰ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Voorkoming en bestrijding van terrorisme en gewelddadig extremisme: Raad neemt conclusies aan over externe optreden EU", *Pers*, 16 juni 2020, 1, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2020/06/16/preventing-and-counter-terror-ism-and-violent-extremism-council-adopts-conclusions-on-eu-external-action/>.

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² EUROPEAN COMMISSION, "Signature of the Joint Action Plan on Counter-Terrorism for the Western Balkans", 5 oktober 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/signature-joint-action-plan-counter-terror-ism-western-balkans_en.

¹⁴³ EUROPEAN COMMISSION, "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions", *A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with Western Balkans*, 6 februari 2018, COM (2018) 65, 10, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf.

Multidisciplinair Platform tegen Criminele Bedreigingen (EMPACT). Ook de partners van de Westelijke Balkan, met name Oekraïne en Moldavië krijgen financiële steun van de Europese Commissie bij de uitvoering van het EU-actieplan inzake de handel in vuurwapens. Vooral de landen in het zuiden van het Middellandse zeegebied zijn omwille van hun geografische nabijheid en gemeenschappelijke veiligheidsbedreigingen een prioriteit voor de ontwikkeling van politieke samenwerking met de EU. Ook dit wijst op een aanvulling op de terrorismebestrijdingsstrategie omdat de EU nu meer rekening houdt met de samenwerking met derde landen.

3.5 Achtervolgen

De derde pijler van de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU is achtervolgen. Deze pijler houdt in dat terroristen over de EU-grenzen heen kunnen achtervolgd en opgespoord worden. Daarbij wordt er getracht om hun plannen, reizen en communicaties zoveel mogelijk te verhinderen. Ook hun toegang tot geld, middelen en materiaal wordt beperkt.¹⁴⁴ Binnen deze pijler zijn er twee grote wijzigingen tot stand gekomen, enerzijds de controle op vuurwapens en anderzijds de toegang tot financiële middelen.

3.5.1 Verbetering controle vuurwapens

Op 25 april 2017 heeft de Raad een richtlijn ter herziening en vervolledigen van de bestaande richtlijn 91/477/EEG aangenomen om de controle op de aankoop en het bezit van wapens aan te scherpen.¹⁴⁵ Deze herziening brengt de EU-wetgeving in overeenstemming met het VN-Protocol tegen illegale vervaardiging van de handel in vuurwapens.¹⁴⁶ *"De nieuwe richtlijn voorziet in strengere controles en moet met name voorkomen dat legitieme kanalen en regelingen voor de aankoop en het bezit van vuurwapens worden misbruikt door criminele groepen of terroristen. De richtlijn is een belangrijke stap vooruit, vooral omdat zij veiligheidsoverwegingen verzoent met de noodzaak om legitieme activiteiten te vrijwaren. Het is evenwel essentieel dat de EU en de lidstaten ernaar blijven streven illegale kanalen voor de aankoop van vuurwapens door criminele groepen en terroristen te sluiten"*, stelt Carmelo Abela, minister van Binnenlandse Zaken en Nationale Veiligheid van Malta. De richtlijn bevat maatregelen voor een betere tracering van wapens, strengere regels voor de aankoop en bezit van gevaarlijke vuurwapens. Zo is er een nieuwe verplichting waardoor alle essentiële onderdelen van het vuurwapen gemarkeerd dienen te worden. Door de wederzijdse erkenning en harmonisatie van de markeringen op de vuurwapens tussen de lidstaten zal dit leiden tot een betere

¹⁴⁴ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "De terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie: voorkomen, beschermen, achtervolgen, reageren", *Nota I-punt*, 30 november 2005, 14469/4/05, 3, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/NL/pdf>.

¹⁴⁵ Richtlijn (EU) 91/477/EEG; voorstel Richtlijn (EU) 2015/0269 (COD) tot wijziging van Richtlijn 91/477/EEG van de Raad inzake de controle op de verwerving en het voorhanden hebben van wapens, COM (2015) 750 final, 18 november 2015, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=celex:52015PC0750>.

¹⁴⁶ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "EU verscherpt controle op aankoop en bezit van vuurwapens", *Pers*, 25 april 2017, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2017/04/25/control-acquisition-possession-weapons/>.

traceerbaarheid van vuurwapens die gebruikt worden bij terroristische aanslagen. De gegevens van de vuurwapens moeten in de nationale gegevensbestanden worden ingevoerd, waardoor elke wapenhandelaar in een lidstaat iedere transactie met een vuurwapen onmiddellijk elektronisch dient te registreren. In juni 2019 werd door de Raad nieuwe regels toegevoegd die de toegang tot de precursoren voor explosieven moeilijker maken. Precursoren voor explosieven zijn chemische stoffen die voor legitieme doeleinden kunnen worden gebruikt, maar die ook misbruikt kunnen worden om op een illegale manier zelf explosieven te maken.¹⁴⁷ *“Gezien de groeiende bedreiging van de openbare veiligheid door terrorisme en andere ernstige vormen van criminaliteit, willen we het illegaal vervaardigen van explosieven voorkomen. We nemen de veiligheid van onze burgers uitermate serieus”*, stelt de Roemeense minister van Economische Zaken. Echter is gebleken dat deze beperkingen en controles onvoldoende zijn om de illegale vervaardiging van zelfgemaakte explosieven te voorkomen. Onderzoek wijst erop dat criminelen en terroristen niet worden afgeschrikt door de verplichte registratie van transacties en het belet hen ook niet op precursoren voor explosieven te verkrijgen.¹⁴⁸ Dat terroristen op zoek gaan naar nieuwe mogelijkheden om aan een wapen te geraken bewijst de terroristische aanslag van oktober 2019 in de Duitse stad Halle.¹⁴⁹ Bij deze aanslag schoot een rechts-extremist twee mensen dood nadat het hem niet gelukt was een synagoge binnen te dringen, waar hij een aanslag had willen plegen. Het wapen dat hij gebruikte was 3D geprint. Dit wijst er ook op dat de EU dient te kijken hoe deze nieuwe soorten technologieën kan reguleren en voorkomen dat terroristen er gebruik van maken. Hierbij is het van belang dat de EU vooruitloopt op wat terroristen zouden kunnen doen en uitvinden in de toekomst.¹⁵⁰ De controle op vuurwapens is al erg verscherpt door de EU. Echter schrikt dit terroristen niet af en zoeken ze naar andere manieren om toch vuurwapens te verkrijgen.

3.5.2 Afsnijden financiering

Ook risico's op witwaspraktijken en de financiering van terrorisme zijn een groot probleem voor het financiële stelsel van de EU en de veiligheid van haar burgers.¹⁵¹ Sinds 2018 gelden er strengere anti-witwasregels in de EU. Dankzij deze regels is het moeilijker om illegale geldstromen te verbergen onder fictieve bedrijfsnamen en zijn de controles van riskante derde landen aangescherpt. Zo werd er de vijfde antiwitwasrichtlijn aangenomen, deze vormt een aanvulling op het bestaande EU-kader voor de bestrijding van het witwassen van geld en terrorismefinanciering. Het doel van deze richtlijn is om de

¹⁴⁷ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, “Terreurdreiging: aanpak van de EU”, *Beleidsgebieden*, 18 maart 2021, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/>.

¹⁴⁸ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, “EU versterkt regels over het op de markt brengen en het gebruik van precursoren voor explosieven”, *Pers*, 14 juni 2019, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2019/06/14/eu-reinforces-rules-on-marketing-and-use-of-explosive-precursors/>.

¹⁴⁹ M. HORCKMANS, “Wapens met 3D-technologie worden steeds betrouwbaarder”, *Business AM*, 17 oktober 2019, <https://businessam.be/wapens-met-3d-technologie-worden-steeds-betrouwbaarder/>.

¹⁵⁰ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 58.

¹⁵¹ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, “Terreurdreiging: aanpak van de EU”, *Beleidsgebieden*, 18 maart 2021, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/>.

transparantie te vergroten, het werk van financiële inlichtingeneenheden te vergemakkelijken, gecentraliseerde bankrekeningregisters op te zetten om houders te identificeren en risico's van virtuele valuta en anonieme prepaidkaarten aan te pakken.¹⁵² In mei 2020 kwam de Europese Commissie met een actieplan met maatregelen die ze gedurende één jaar zal nemen voor een betere handhaving en toezicht op de EU-regels betreffende witwaspraktijken. Sinds 1989 werkt de EU samen met de Financiële-Actiegroep (FATF) om internationale normen op te stellen en toe te passen. Deze organisatie werkt en stimuleert beleidsmaatregelen tegen witwassen en terrorisme-financiering. Bijkomend stelt deze ook aanbevelingen op die de lidstaten moeten opvolgen. Deze aanbevelingen dienen de veiligheid in overeenstemming te brengen met het beschermen van de grondrechten en economische vrijheden. De wijzigingen van 2019 brachten ook de EU-wetgeving in overeenstemming met de internationale normen die binnen de FATF waren ontwikkeld.¹⁵³ Ook de rol van de Europese Bankautoriteit (EBA) werd in december 2019 versterkt. Door een wijziging van de oprichtingsverordeningen kreeg de EBA de bevoegdheid om te helpen voorkomen dat het financiële stelsel voor witwaspraktijken en terrorisme-financiering wordt misbruikt. Het mandaat trad op 1 januari 2020 in werking.¹⁵⁴

De pijler van achtervolgen kan gezien worden als een uitbreiding van de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU. Zowel voor de controles van de vuurwapens als de afsnijding van financiering zijn er grote veranderingen tot stand gekomen door de EU. Ondanks dat de EU de regels steeds verscherpt, blijven terroristen steeds zoeken naar nieuwe mogelijkheden om toch toegang te krijgen tot vuurwapens of financiële middelen.

3.6 Reageren

De laatste pijler van de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU is reageren. Hierbij dient de EU de gevolgen van een terroristische aanslag zoveel mogelijk te beperken. Hiervoor dient de coördinatie tussen de verschillende instanties te worden verbeterd wanneer een terroristische aanslag zich voordoet.¹⁵⁵ De versterking van Europol en de oprichting van het Europees Centrum voor terrorismebestrijding (ECTC) hebben hierbij een zeer belangrijke rol tot het optreden van de EU op het gebied van terrorismebestrijding. De operationale steun van beide instanties is de afgelopen jaren erg versterkt en uitgebreid. Binnen deze pijler heeft de EU ook werk gemaakt om beter aan de behoeften van slachtoffers van terroristische aanslagen tegemoet te komen.¹⁵⁶

¹⁵² EUROPEAN PARLIAMENT, "The fight against terrorism", *Briefing*, juni 2019, 6, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI\(2019\)635561_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI(2019)635561_EN.pdf).

¹⁵³ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Bestrijding van witwassen van geld en terrorismefinanciering", *Beleidsgebieden*, 1 december 2020, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "De terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie: voorkomen, beschermen, achtervolgen, reageren", *Nota I-punt*, 30 november 2005, 14469/4/05, 5-6, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/NL/pdf>.

¹⁵⁶ *Ibid.*

3.6.1 Versterken institutioneel kader Europol

De aanslagen van Parijs hebben ervoor gezorgd dat Europol in 2015 in de belangstelling kwam te staan. Zo heeft Europol de Franse en Belgische autoriteiten bijgestaan bij de aanslagen met een rampenbestrijdingsteam door analyses te verstrekken en wederzijdse onderzoeken te ondersteunen. Om een nieuw veiligheidskader te creëren heeft de EU de bevoegdheden en middelen van haar organen die actief zijn op het gebied van veiligheid en rechtvaardigheid verbeterd. Zo heeft Europol in 2017 een nieuw mandaat gekregen om zijn rol te versterken.¹⁵⁷ Deze verordening bevat regels om de lidstaten aan te sporen om informatie te delen met Europol. Europol heeft daarbij de taak gekregen om de EU-instellingen te informeren over de mate waarin de lidstaten hun informatie vrijwillig delen. Hierdoor kan de EU verdere maatregelen nemen om lidstaten te dwingen om informatie te delen. Ook stelt de verordening dat Europol in staat is om samen te werken met de particuliere sector, bijvoorbeeld met internetproviders en sociale-mediabedrijven om terroristische propaganda online op te sporen en te verwijderen.¹⁵⁸ Aangezien preventie en informatie-uitwisseling belangrijke elementen zijn van de EU-terrorismebestrijdingsstrategie, vormt dit mandaat een aanvulling van deze strategie.

Europol heeft ook de opdracht gekregen van de Raad van de Europese Unie om zijn operationele capaciteit op te voeren. Dit heeft geleid tot de oprichting van het Europees Centrum voor terrorismebestrijding (ECTC). In januari 2016 is dit centrum operationeel geworden. Het ECTC is een gespecialiseerde eenheid die optreedt als een centraal informatie- en coördinatiecentrum in de strijd tegen terrorisme binnen de EU.¹⁵⁹ De taken bestaan uit het leveren van analyses voor lopende onderzoeken en het bijdragen door een gecoördineerde reactie te bieden wanneer een terroristische aanslag plaatsvindt.¹⁶⁰ Het ECTC focust zich voornamelijk op het aanpakken van buitenlandse strijders, het delen van inlichtingen en expertise over de financiering van terrorisme, online terroristische propaganda en internationale samenwerking met verschillende autoriteiten.¹⁶¹

Het ECTC heeft als belangrijkste taak om de lidstaten operationele steun te verlenen bij onderzoeken naar de aanleiding van terroristische aanslagen. Het controleert live operationele gegevens aan de hand van gegevens van Europol, brengt financiële aanwijzingen aan het licht en analyseert alle beschikbare onderzoeksgegevens om te

¹⁵⁷ EUROPEAN PARLIAMENT, "The fight against terrorism", Briefing, juni 2019, 7,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI\(2019\)635561_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI(2019)635561_EN.pdf).

¹⁵⁸ EUROPEAN PARLIAMENT, "Police Cooperation: MEPs approve new powers for Europol to fight terrorism", Pres, 11 mei 2016, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20160504IPR25747/police-cooperation-meps-approve-new-powers-for-europol-to-fight-terrorism>.

¹⁵⁹ EUROPEAN PARLIAMENT, "The fight against terrorism", Briefing, juni 2019, 7,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI\(2019\)635561_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI(2019)635561_EN.pdf).

¹⁶⁰ EUROPOL, "Europol Review 2015", 28 oktober 2016, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/europol-review-2015>.

¹⁶¹ EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2017)", 15 juni 2017,

<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>.

helpen bij het samenstellen van een gestructureerd beeld van een terroristisch netwerk. Tijdens een grote terroristische gebeurtenis kan de ECTC bijdragen aan een gecoördineerde reactie door verschillende teams beschikbaar te stellen. De gespecialiseerde teams van deskundigen en analisten van de ECTC verzamelen operationele informatie van de rechtshandhaving uit alle lidstaten en van derden. Zo werd het ECTC bijvoorbeeld onmiddellijk ter beschikking gesteld na de aanslagen in Brussel om te helpen bij de opsporing van de verdachten.¹⁶² De oprichting van het ECTC kan beschouwd worden als een belangrijke aanvulling bij de rol van Europol op het gebied van terrorismebestrijding. Het biedt de lidstaten de mogelijkheid om meer samen te werken en informatie uit te wisselen, terwijl ze onder het toezicht van een EU-agentschap staan. Hierdoor wordt de rol van de EU versterkt en draagt ze bij tot een meer gezamenlijk terrorismebestrijdingsbeleid voor alle EU-lidstaten. Na de aanslagen van Parijs en Brussel heeft het ECTC de focus gelegd op buitenlandse strijders, oorspronkelijk zijn deze geen aandachtspunt in de EU-terrorismebestrijdingsstrategie. Dit ondersteunt de stelling dat de focus van de EU-terrorismebestrijdingsstrategie is veranderd dankzij de terroristische aanslagen in Parijs en Brussel.

De rol van Europol is ook op het gebied van onderzoek en innovatie versterkt doordat deze de nationale autoriteiten kan bijstaan bij het gebruik van nieuwe technologieën om de dreiging van terrorisme tegen te gaan. Het is namelijk zo dat terroristen steeds meer hun identiteit en de communicatie geheim houden door gebruik te maken van nieuwe technologieën. Om de grensoverschrijdende samenwerking te verbeteren zal de Europese Commissie eind 2021 een EU-code voor politieke samenwerking voorstellen. Hierdoor zullen de verschillende EU-instrumenten voor operationele samenwerking op het gebied van wetshandhaving met elkaar in overeenstemming worden gebracht tot één coherent systeem. Dit zou ook de grensoverschrijdende samenwerking in de strijd tegen terrorisme vergemakkelijken. Er zal bijkomend een balans worden opgemaakt van de bestaande richtsnoeren van de Raad en van alle bilaterale en multilaterale overeenkomsten die tussen de lidstaten van kracht zijn. De Europese Commissie zal steeds de activiteiten van de verschillende wetshandavingsnetwerken blijven ondersteunen. Dit kan bijvoorbeeld gaan over gezamenlijke trainingen, ontwikkelen van mogelijkheden voor grensoverschrijdende communicatie en operaties.¹⁶³

¹⁶² COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "Enhancing Europol's counter terrorism capabilities: European Counter Terrorism Centre (ECTC) at Europol", 13 mei 2016, 8881/16, 2-10, <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-europol-ct-centre-report-8881-16.pdf>.

¹⁶³ EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the european parliament, the european council, the council, the European economic and social committee of the regions", *A counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*, 9 december 2020, COM(2020) 795 final, 25, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf.

3.6.2 Slachtoffers bijstaan

Nadat een terroristische aanslag heeft plaatsgevonden is het voor de EU van belang om de nodige steun, bescherming en erkenning aan slachtoffers te bieden. Daarom heeft de EU een reeks regels aangenomen voor de ondersteuning en bescherming van de rechten van slachtoffers van terrorisme.¹⁶⁴ De compensatierichtlijn van 2004 vereist dat lidstaten beschikken over nationale compensatieregelingen, ook voor slachtoffers van terrorisme.¹⁶⁵ De richtlijn van in 2017 inzake terrorismebestrijding vormt een aanvulling op de huidige wetgeving inzake de rechten van slachtoffers van terrorisme. Deze richtlijn bevat een catalogus van rechten die voorzien in de specifieke behoeften van slachtoffers van terrorisme, o.a. het recht op onmiddellijke toegang tot professionele diensten voor lichamelijke en psychosociale slachtofferhulp, het recht op juridisch en praktisch advies en het recht op bijstand bij het eisen van een schadeloosstelling. De richtlijn bevat ook de bepaling om slachtoffers onmiddellijk na een terroristische aanslag bij te staan. Het is daarbij van belang dat terrorismeslachtoffers die woonachtig zijn in een ander EU-land ook toegang hebben tot informatie over hun rechten, hulpdiensten en regelingen voor schadeloosstelling van het EU-land waar de terroristische aanslag heeft plaatsgevonden.¹⁶⁶

In juni 2020 werd door de Europese Commissie een eerste EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers (2020-2025) aangenomen.¹⁶⁷ Deze strategie besteedt bijzondere aandacht voor de slachtoffers van terrorisme. Hierbij dient er te worden gezorgd dat slachtoffers ten volle gebruik kunnen maken van hun rechten en dit ongeacht waar het misdrijf in de EU heeft plaatsgevonden.¹⁶⁸ Zo moeten ze in staat zijn aangifte te doen, schadeloosstelling te vorderen en te herstellen van de gevolgen van het misdrijf.¹⁶⁹ De lidstaten dienen contactpunten voor slachtoffers op te richten om zo de samenwerking en coördinatie te verbeteren.¹⁷⁰ De Europese Commissie zal de bestaande EU-regelgeving

¹⁶⁴ OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, "Directive 2012/29/EUR of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012", *Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA*, Pb. L. 14 november 2012, L 315/57, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1421925131614&uri=CELEX:32012L0029>; OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, "Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 march 2017", *On combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA*, Pb. L. 31 maart 2017, L 88/6, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32017L0541>.

¹⁶⁵ OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, "Council Directive 2004/80/EC of 29 April 2004 relating to compensation to crime victims", Pb. L. 6 augustus 2004, L 261/15, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0080>.

¹⁶⁶ Richtlijn (EU) 2017/541.

¹⁶⁷ EUROPEAN COMMISSION, "Communication from the Commission tot he European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee and the Committee of the Regions", *EU Strategy on victims' rights*, COM(2020) 258 final, 24 juni 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0258>.

¹⁶⁸ EUROPEAN PARLIAMENT, "The fight against terrorism", *Briefing*, juni 2019, 5,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI\(2019\)635561_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI(2019)635561_EN.pdf).

¹⁶⁹ PARLEMENT, "Verklaring van de Commissie: Europese dag voor de slachtoffers van terrorisme", 10 maart 2021, https://www.parlement.com/id/vlqzi8a3fjxi/nieuws/verklaring_van_de_commissie_europese_dag?ctx=vim2bzqlxcys&s0e=vhduxbdxwqzrw.

¹⁷⁰ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "Council conclusions on victims of terrorism", 9719/18, 4 juni 2018, 2-3, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9719-2018-INIT/en/pdf>.

omtrent de rechten van slachtoffers verder beoordelen en tegen 2022 wetswijzigingen voorstellen. Op regelmatige basis zal de naleving en uitvoering van deze strategie worden gemonitord. Zo worden er bijeenkomsten gehouden om informatie te delen over de genomen acties onder de verantwoordelijkheid van de verschillende actoren. De Europese Commissie zal halverwege de balans opmaken van deze acties en eventueel bijwerken.¹⁷¹ Daarbij zal er ook worden beoordeeld hoe de toegang tot schadevergoeding voor de slachtoffers kan worden verbeterd. Hierbij wordt er ook rekening gehouden met inwoners van een andere lidstaat dan die waar de terroristische aanslag heeft plaatsgevonden.¹⁷² Bijkomend heeft de Europese Commissie in januari 2020 een tweejarig proefproject opgestart waarbij een EU-expertisecentrum voor slachtoffers van terrorisme werd opgericht.¹⁷³ Dit centrum "helpt de lidstaten en nationale organisaties voor slachtofferhulp bij de toepassing van de EU-regels door richtsnoeren en opleidingsactiviteiten te versterken". Eind 2021 wordt de verderzetting van dit centrum beoordeeld. Het aanbieden van steun en erkenning van slachtoffers van terroristische aanslagen is een vernieuwing van de EU-terrorismebestrijdingsstrategie. Voor de aanslagen van Parijs en Brussel werd er weinig tot geen steun aangeboden door de EU voor slachtoffers.

3.7 Uitdagingen voor de Europese Unie

De terrorismebestrijdingsstrategie van de EU zal nooit afgewerkt zijn en zal steeds onderhevig zijn aan allerlei ontwikkelingen en veranderingen die kunnen optreden. Er zijn nog verschillende uitdagingen die dienen te worden uitgewerkt door de EU. Enerzijds is de balans vinden tussen veiligheid en privacy nog een belangrijk werkpunt voor de EU stelt de adviseur van de EU-terrorismecoördinator. Terroristen gebruiken steeds meer geautomatiseerde communicatie, zoals bijvoorbeeld Whatsapp. Politiediensten hebben niet de mogelijkheid om deze geëncrypteerde boodschappen te onderscheppen waardoor ze belemmerd worden. De adviseur van de EU-terrorismecoördinator is van mening dat internetdiensten de wettelijke verplichting moeten krijgen om toegang te geven tot dit soort van gegevens. Echter wordt deze visie niet door iedereen gedeeld en wordt er hierover gedebatteerd binnen de EU. Ook bewijsmateriaal van misdrijven dat zich op het internet bevindt, vormt een knelpunt omdat deze onlinegegevens toebehoren aan een ander land of in een cloud zijn opgeslagen. Het is een werkpunt voor de EU om de nodige

¹⁷¹ BIJZONDER STRAFRECHT, "Eerste EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers (2020/2025)", *Bijzonder Strafrecht*, 20 augustus 2020, <https://www.bijzonderstrafrecht.nl/home/eerste-eu-strategie-inzake-de-rechten-van-slachtoffers-2020-2025>.

¹⁷² EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the European Parliament, the European council, the council, the European economic and social committee of the regions", *A counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*, 9 december 2020, COM(2020) 795 final, 25, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf.

¹⁷³ EUROPEAN COMMISSION, "EU Centre of Expertise for Victims of Terrorism.", *Protecting victims' right*, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/eu-centre-expertise-victims-terrorism_en.

instanties ook hier toegang tot te kunnen geven.¹⁷⁴ Anderzijds vormen nieuwe technologieën zoals kunstmatige intelligentie, 3D printen van wapens, etc. een nieuw soort van bedreiging. Het is aan de EU om vooruit te lopen op wat terroristen zouden kunnen doen. De adviseur van de EU-coördinator stelt dat het hierbij van belang is dat ook politiediensten toegang krijgen tot allerlei nieuwe technologieën om te kunnen reageren op terrorisme.¹⁷⁵

Een andere uitdaging voor de EU die recentelijk is opgemerkt is het feit dat in verschillende Europese landen er een anti-overheidsideologie is ontstaan. Deze ideologie leidt tot demonstraties, kleinschalig geweld en zelfs terrorisme. Links- en rechtse-extremisten nemen dit soort diffusie anti-overheidsgevoelens over en versterken deze.¹⁷⁶ De huidige coronacrisis heeft dit ook mee versterkt. Zo is IS van mening dat het coronavirus het bewijs is dat God aan hun kant staat omdat het virus in gevangenkampen waar IS-aanhangers zitten maar zeer beperkt is uitgebroken. Daarbij komt ook dat IS het verhaal verspreidt dat God de ware gelovigen spaart. IS-aanhangers geloven dat het coronavirus een straf van God is voor de vijanden van IS.¹⁷⁷ Ook het internet speelt hierbij een grote rol. Zo gaan mensen op zoek naar een verklaring en oorzaak van de coronacrisis. Het internet biedt hun een reeks van verschillende samenzweringen en complottheorieën. Mensen kunnen hierin een houvast vinden omdat het verklaringen aanbiedt voor de complexe situatie die ze niet kunnen begrijpen. De EU-coördinator voor terrorismebestrijding heeft in een rapport gesteld dat het effect van de coronacrisis vooral online te zien is. Hij wijst erop dat er meer en sneller extreme inhoud wordt verspreid door nepnieuws, valse informatie en samenzweringstheorieën op het internet. Extreemrechtse gebruiken op die manier ook migranten als zondebok door te stellen dat deze zich minder aan de richtlijnen houden en zo het virus meer verspreiden. Zo heeft het Londens Instituut voor Strategische Dialoog opgemerkt dat de coronacrisis een stijging van online desinformatie en ook offline haat teweeg heeft gebracht. Zo is er bijvoorbeeld meer haat en geweld tegen mensen met een Aziatisch uiterlijk omdat het virus volgens een complottheorie ontstaan zou zijn in een labo in Wuhan (Azië). Een andere samenzweringstheorie stelde dat er een link was tussen 5G-masten en de verspreiding van het coronavirus. Dit leidde tot vernielingen en geweld van 5G-masten in Italië, Zweden, Cyprus, Nieuw-Zeeland, Canada, VS, VK en zelfs in België. Zo zijn er in het VK 77 zendmasten in april en juni beschadigd. Telecomingenieurs kregen er ook te maken met fysieke aanvallen en doodsbedreigingen. De EU-coördinator heeft ook gewezen op het gevaar wanneer beroemdheden dit soort theorieën op sociale media verspreiden. Hollywoodacteur, Woody Harrelson, legde bijvoorbeeld de link op

¹⁷⁴ Interview adviseur EU-coördinator, zie bijlage n° 2, 57-58.

¹⁷⁵ *Ibid.*

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ E. DAEMS, "De derde golf: haat, extremisme en geweld?", *MO*, 11 augustus 2020, <https://www.mo.be/analyse/de-derde-golf-haat-extremisme-en-geweld>.

sociale media tussen 5G en corona. De zageres MIA heeft ook online de waarschuwing verspreidt over de gevaren van een vaccin tegen het coronavirus.¹⁷⁸ Mensen gaan deze complottheorieën sneller geloven wanneer beroemdheden dit verkondigen.

Verschillende experts in de EU-landen zijn hierover bezorgd, maar voorlopig is er nog geen impact te zien van de coronacrisis op terrorisme. Een bron binnen de veiligheidsdiensten stelt dat: *“Wat we nu zien, is vooral een versterking van trends die al bezig waren”*. Het is nog afwachten of de coronacrisis een keerpunt zal zijn voor gewelddadig terrorisme. Montasser Alde’emeh, arabist en jihadisme-onderzoeker aan de KU Leuven stelt dat: *“Hoe meer radicaal-jihadistische terreuraanslagen er in Europa zijn, hoe meer radicaal-rechts groeit, maar het omgekeerde is ook waar: hoe meer moslimburgers het slachtoffer worden van radicaalrechtse terreuraanslagen en anti-islamhaat, hoe meer de radicale takken van de jihadbeweging kunnen rekruteren.”*¹⁷⁹ Uit een recent VN-rapport is gebleken dat er een stijging op te merken is van de terroristische aanslagen van IS in Irak. IS haalt voordeel uit de politieke onrust in Irak en gebruikt de gaten in de beveiliging als gevolg van de coronacrisis. *“De pandemie heeft IS een soort van vertrouwensboost gegeven”*, zegt Alde’emeh.¹⁸⁰

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ *Ibid.*

¹⁸⁰ *Ibid.*

Conclusie

In dit onderzoek werd er een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag: *“In welke mate is de terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie veranderd na de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel in 2015-2016?”*. Om hierop een antwoord te kunnen bieden werd dit onderzoek onderverdeeld in twee delen. Het eerste deel beschrijft de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU vóór 2015 en het tweede deel na 2015. In het eerste deel werd opgemerkt dat er in de jaren 90 nauwelijks sprake was van samenwerking tussen de EU en de lidstaten op het gebied van terrorismebestrijding. Het is zelfs zo dat terrorisme geen prioriteit was waardoor deze op de achtergrond stond. De terroristische aanslagen van 11 september 2001 in de Verenigde Staten hebben de EU tot besef gebracht dat terrorisme ook op Europees niveau dient te worden aangepakt. Hierdoor zijn er meer samenwerkingen tussen de EU-lidstaten en de EU-instanties tot stand gekomen. Echter was het pas in 2005, na de terroristische aanslagen in Madrid en Londen, dat de EU een terrorismebestrijdingsstrategie had ontwikkeld. Deze strategie bestaat uit vier pijlers: voorkomen, beschermen, achtervolgen en reageren. De pijlers waren toen eerder breed geformuleerd, maar gaven een eerste basis om terrorisme in de EU te bestrijden. De jaren erna zijn er niet veel wijzigingen meer tot stand gekomen.

De terroristische aanslagen in Parijs en Brussel (2015-2016) zijn een zeer belangrijk keerpunt geweest voor de EU. Deze aanslagen hebben erop gewezen dat de toenmalige terrorismebestrijdingsstrategie had gefaald en dat er nog veel lacunes waren. De EU is dankzij deze aanslagen tot het besef gekomen dat er nood was aan drastische veranderingen om terrorisme te kunnen bestrijden. Daardoor heeft de EU de afgelopen jaren zeer sterk ingezet om de vier pijlers van de terrorismebestrijdingsstrategie van 2005 uit te breiden en te vernieuwen. Vooral bij de pijler van voorkomen heeft de EU zeer veel initiatieven en maatregelen genomen. Binnen deze pijler heeft de EU zich toegespitst om radicalisering te voorkomen. Radicalisering ligt aan de basis van de oorzaken waardoor mensen terroristische aanslagen gaan plegen. Daarom is het van uitermate belang dat dit wordt aangepakt. Omwille van de huidige technologische evolutie is radicalisering via het internet ook een bedreiging geworden en zijn er verschillende maatregelen door de EU tot stand gekomen om dit te voorkomen. Er kan dus gesteld worden dat deze pijler enerzijds meer is uitgebreid door radicalisering proberen te voorkomen en anderzijds is er een vernieuwing op te merken door de invoer van het voorkomen van online-radicalisering. De tweede pijler van beschermen houdt in dat er zoveel mogelijk inspanningen dienen te worden genomen zodat er geen terroristische aanslag kan plaatsvinden. De aanslagen van Parijs en Brussel hebben aangetoond dat open en publieke plaatsen vaak het doelwit voor terroristen zijn. De EU heeft hierdoor verschillende maatregelen genomen om de infrastructuur te beschermen. Hierbij spelen nieuwe technologische evoluties een zeer belangrijke rol. Deze technologische vernieuwingen zijn hulpmiddelen om kritieke plaatsen

te beschermen tegen een terroristische aanslag. Om de EU te beschermen tegen mogelijke terroristische daders die van buiten de EU komen, zijn er ook wijzigingen ingevoerd ten aanzien van de grenscontroles. Vooral de innovaties van verschillende databases spelen hierbij een grote rol waarbij er op een systematische en efficiënte manier informatie kan worden uitgewisseld tussen de lidstaten. Ook de samenwerking met derde landen werd verbeterd om zo een gezamenlijke samenwerking op het gebied van terrorismebestrijding tot stand te kunnen brengen. Het valt wel op te merken dat dit nog in de kinderschoenen staat en dat de samenwerking met derde landen nog verder dient te worden uitgewerkt door de EU. De pijler van achtervolgen lijkt op het eerste zicht meer op de achtergrond te staan, maar ook hier werden er invloedrijke beslissingen genomen. De verbetering van controles op vuurwapens is van groot belang omdat deze de toegang tot wapens voor terroristen kunnen beperken. Ook de afsnijding van financiering beperkt de toegang tot middelen en goederen voor terroristen. Echter is gebleken dat terroristen zich niet laten afschrikken door de nieuwe wetgevingen en ze toch een manier vinden om aan wapens en middelen te geraken. Hier dient de EU zeker nog de nodige aandacht aan te besteden. De vierde pijler van reageren is enorm uitgebreid na de aanslagen van Parijs en Brussel. Deze pijler spitst zich toe op de reactie wanneer een terroristische aanslag plaatsvindt. Om een gepaste reactie te kunnen bieden wanneer een terroristische aanslag zich voordoet is het institutioneel kader van Europol uitgebreid en het ECTC werd opgericht. Dit is een belangrijke evolutie voor de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU omdat er op deze manier effectiever en efficiënter kan worden gereageerd wanneer een terroristische aanslag zich voordoet. Binnen deze pijler zijn er ook maatregelen tot stand gekomen om de slachtoffers van terroristische aanslagen bij te staan, dit wijst op een vernieuwing binnen de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU.

Concluderend kan er gesteld worden dat de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel een positief effect teweeg hebben gebracht op de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU. Enerzijds hebben de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel ervoor gezorgd dat er veranderingen tot stand zijn gekomen die een aanvulling vormen op de terrorismebestrijdingsstrategie van 2005. Anderzijds hebben de aanslagen ook de mogelijkheid geboden om rekening te houden met de hedendaagse technologische evoluties, zoals kunstmatige intelligentie, 3D-technologie, etc. De adviseur van de EU-terrorismebestrijdingscoördinator stelt dat de wijzigingen die er zijn gekomen na de terroristische aanslagen van Parijs en Brussel wel al in de pijplijn zaten. Indien de aanslagen zich niet hadden voorgedaan dan waren deze veranderingen er ook gekomen, maar in een langzamer tempo en dan zouden we nu veel minder ver staan. Het komt er dus op neer dat ontwikkelingen op EU-niveau voornamelijk worden aangedreven door crisissen. Er kan dus gesteld worden dat de aanslagen van Parijs en Brussel gezorgd hebben voor een positieve evolutie van de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU. Een

citaat van de veertiende Dalia Lama vat dit mooi samen: *“Het is zeer zeldzaam of bijna onmogelijk dat een gebeurtenis alleen maar negatief is als deze van alle kanten wordt gezien”*.¹⁸¹

Dat de terrorismebestrijdingsstrategie van de EU al een enorme, vernieuwende evolutie heeft doorstaan is een feit. Desondanks zal deze strategie nooit afgerond of voltooid zijn. Zo werden er een aantal werkpunten op te merken voor de EU bij de bestrijding van terrorisme. Zo is de grens tussen privacy en bescherming nog steeds een moeilijk debat binnen de EU. Vooral de toegang tot online-gegevens in relatie tot gegevensbescherming staat nog vaak ter discussie. Anderzijds heeft de huidige coronacrisis ook aangetoond dat hedendaagse evoluties van groot belang zijn omdat deze een veranderend denkpatroon of ideologie teweeg kunnen brengen bij de burgers. Ook met deze veranderende ideologie dient de EU steeds rekening te houden. De dreiging van terrorisme is steeds reëel, gevaarlijk en blijvend. Hernieuwende en duurzame inzet van de EU om samen te werken met de lidstaten is steeds een vereiste. Het is van groot belang dat er gestreefd wordt naar een veilige samenleving die de rechten van elke burger respecteert en waarbij terroristen het moeilijk hebben om aanslagen te plegen. Hoewel de EU al zeer veel vernieuwende en nieuwe initiatieven heeft genomen, blijft het van belang dat er steeds een gemeenschappelijke inspanning van alle lidstaten wordt geleverd om terrorisme te bestrijden. De terrorismebestrijdingsstrategie van de EU is een evoluerend proces waarbij er steeds rekening dient te worden gehouden met de hedendaagse ontwikkelingen. Zo heeft Gilles de Kerchove in juli 2020 gesteld dat: *“we moeten voorkomen dat de huidige gezondheids- en economische crisis ook een veiligheids crisis wordt. We moeten blijven investeren in terrorismebestrijding en dit beleid doen aansluiten op andere actiegebieden die cruciaal zijn voor het herstel na de coronacrisis”*.¹⁸²

¹⁸¹ CITATEN NET, “Citaat”, <https://citaten.net/zoeken/citaten-negatief.html#:~:text=Het%20is%20zeer%20zeldzaam%20of,van%20alle%20kanten%20wordt%20bezien.&ext=Positief%20denken%20laat%20je%20alles,better%20than%20negative%20thinking%20will>.

¹⁸² RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, “Coördinator voor terrorismebestrijding”, *Terreurdreiging aanpak van de EU*, 3 december 2020, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>.

Bibliografie

Wetgeving

VEU.

VWEU.

EEG-Verdrag.

Kaderb. 2002/475/JBZ van de Raad van Europa, 2002, O.J. (L 164) 4 (EU).

Kaderb. 2008/919/JBZ van de Raad van Europa, 2008, O.J. (L 330) 22-23 (EU).

MvT van Kaderb. 2002/475/JBZ van de Raad van Europa, 2002, O.J. (L 164) 4 (EU).

Richtlijn (EU) 2012/29/EUR.

Richtlijn (EU) 2017/541.

Richtlijn (EU) 91/477/EEG.

Voorstel Richtlijn (EU) 2015/0269 (COD) tot wijziging van Richtlijn 91/477/EEG van de Raad inzake de controle op de verwerving en het voorhanden hebben van wapens, COM(2015) 750 final, 18 november 2015, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=celex:52015PC0750>.

Verord. Comm. nr. 2019/945 van 12 maart 2019 inzake onbemande luchtvaartuigsystemen en uit derde landen afkomstige exploitanten van onbemande luchtvaartuigsystemen, Pb.L. 11 juni 2019, L 152/1, 40, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0945&from=FR>.

Verord. Comm. nr. 2019/947 van 24 mei 2019 inzake de regels en procedures voor de exploitatie van onbemande luchtvaartuigen (voor de EER relevante tekst), Pb.L. 11 juni 2019, L 152/45, 27, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0947&from=SK>.

Wet 2 september 1985 houdende goedkeuring van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme, opgemaakt te Straatsburg op 27 januari 1977 en van de Overeenkomst betreffende de toepassing van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme tussen de Lid-Staten van de Europese Gemeenschappen, opgemaakt te Dublin op 4 december 1979, BS 5 februari 1986, 1387.

Rechtsleer

ART ROBERT, J., en RICHARDSON, L., "Introduction", in ART ROBERT, J., en RICHARDSON, L.(eds.), *Democracy and Counterterrorism: Lessons from the Past*, Washington, United States Institute of Peace Press, 2007, 640.

BAKKER, E., "Terrorism and counterterrorism studies: comparing theory and practice", Leiden University Press, 2015, 238.

BENSAHEL, N., "The Counterterror Coalitions: Cooperation with Europe, NATO and the European Union", *U.S.: RAND*, 2003, 82.

BIGO, D., CARRERA, S., GUILD, E. GUITTET, E., JEANDESBOZ, J., MITSILEGAS, V., RAGAZZI, F., en SCHERRER, A., "The EU and its Counter-Terrorism Policies after the Paris Attacks", CEPS, 27 november 2015, <https://www.ceps.eu/publications/eu-and-its-counter-terrorism-policies-after-paris-attacks>, geraadpleegd op 25 april 2021.

BURES, O., "Europol's Fledgling Counterterrorism Role", *Terrorism and Political Violence* 20, 2008, 4, 498-517.

BURES, O., "EU Counterterrorism Policy: A Paper Tiger?", New York, USA: *Routledge*, 2011, 8.

BURGESS, N., en SPENCE, D., "The European Union: New Threats and the Problem of Coherence", In *Business and Security, Public-Private Sector Relationships in a New Security Environment*, edited by BAILES, A.J.K., and FROMMELT, I., Stockholm: SIPRI, 2004, 84-101.

COOLSAET R., "EU counterterrorism strategy: value added or chimera?", *Internationale Zaken*, vol. 84, nr. 4, 2010, 857-873.

COOLSAET, R., "Macht en waarden in de wereldpolitiek", *Actuele vraagstukken in de internationale politiek editie 2009-2010*, Gent, *Academia Press*, 2009, 363.

DEFLEM, M., "Europol and the Policing of International Terrorism: Counter Terrorism in a Global Perspective", *Academy of Criminal Justice Sciences*, 2006, 336-359.

DEN BOER, M., "9/11 and the Europeanisation of anti-terrorism policy: A critical assessment. Groupement d'études et de recherches-Notre Europe", *Policy Papers* N ° 6, september 2003, https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/policypaper6_01-2.pdf, geraadpleegd op 2 april 2021.

DEN BOER, M., "Counter-Terrorism: Security and Intelligence in the EU: Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis", *Intelligence and National Security*, 2015, 30:2-3, 402-419.

EIJKMAN, Q., en SCHUURMAN, B., "Preventive Counter-Terrorism and Non Discrimination in the European Union: A Call for Systematic Evaluation.", *International Centre for Counter-Terrorism-The Hague*, juni 2011, 35, <https://www.icct.nl/app/uploads/download/file/ICCT-Eijkman-Preventative-CT-and-Non-Discrimination-EU-July-2011.pdf>, geraadpleegd op 5 april 2021.

FAGERSTEN, B., "Sharing Secrets – Explaining International Intelligence Cooperation", Lund, *Lund University*, 2010, 257.

FIJNAUT, C., "De aanslagen van 11 september en de reactie van de Europese Unie", *Justitiële verkenningen. Toekomst van de rechtshandhaving*, 2002, 26-44.

GEARTY, C.A., "Terror", Londen, *Faber en Faber*, 1999, 318.

HAYES, B., "The Activities and development of Europol-towards an unaccountable FBI in Europe", *Statewatch*, <http://www.statewatch.org/news/2002/feb/01eufbi.htm>, geraadpleegd op 30 maart 2021.

HILLEBRAND, C., "Guarding EU-wide Counter-terrorism Policing: The Struggle for Sound Parliamentary Scrutiny of Europol", In KAUNERT, C., en LEONARD, S., *European security, terrorism and intelligence: tackling new security challenges in Europe*, Basingstoke, UK: *Palgrave Macmillan*, 2013, 96-123.

KAUNERT, C. en LEONARD, S., "Introduction – Beyond EU Counter-terrorism Cooperation: European Security, Terrorism and Intelligence. European security, terrorism and intelligence: tackling new security challenges in Europe.", in KAUNERT, C. en LEONARD, S., *European security, terrorism and intelligence: tackling new security challenges in Europe*, Londen, *Palgrave Macmillan*, 2013, 14 p.

KEOHANE, D., "The EU and counter-terrorism (CER Working Paper)", *Centre for European Reform website*, 6 mei 2005, 1-38, <http://www.cer.org.uk/publications/archive/working-paper/2005/eu-and-counter-terrorism>, geraadpleegd op 8 april 2021.

LEWIS, P., SAUNDERS, M. en THORNHILL, A., *Research Methods for Business Students. (6th edition)*, Essex, Pearson Education Limited, 2012, 696 p.

LODGE, J. en FREESTONE, D., "The European Community and Terrorism: Political and Legal Aspects", in ALEXANDER, Y. en MYERS, K. (eds.), *Terrorism in Europe*, Londen, Croom Helm, 1982, 79-101.

MURRAY, D., "Freedom of expression, counter-terrorism and the internet in light of the UK Terrorist Act 2006 and the jurisprudence of the European Court of Human Rights", *Netherlands Quarterly of Human Rights* 2009, Vol. 27 (3), 358-359.

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, "Council Directive 2004/80/EC of 29 April 2004 relating to compensation to crime victims", Pb. L. 6 augustus 2004, L 261/15, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0080>, geraadpleegd op 30 maart 2021.

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, "Directive 2012/29/EUR of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012", *Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA*, Pb. L. 14 november 2012, L 315/57, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1421925131614&uri=CELEX:32012L0029>, geraadpleegd op 12 april 2021.

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, "Regulation (EU) No 603/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 juni 2013", Pb. L. 29 juni 2013, L 180/1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0603>, geraadpleegd op 12 april 2021.

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, "Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 march 2017", *On combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA*, Pb. L. 31 maart 2017, L 88/6, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32017L0541>, geraadpleegd op 12 april 2021.

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, "Regulation (EU) 2018/1240 of the European Parliament and of the Council of 12 September 2018", Pb. L. 19 september 2018, L 236/1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1240>, geraadpleegd op 12 april 2021.

RIGA, A., "Foreign fighters: a new challenge for the EU counterterrorism strategy. How to tackle effectively foreign fighters. Existing and innovative legal tools", *European Judicial Training Network*, 2016, 21, http://www.ejtn.eu/Documents/THEMIS%202016/Semi%20A/Italy_TH_2016_01.pdf, geraadpleegd op 6 april 2021.

SCHEPPELE, KL., "Other People's Patriot Acts: Europe's Response to September 11", Masterproef Princeton University, 2004, 148, https://scholarship.law.upenn.edu/faculty_scholarship/55/, geraadpleegd op 20 april 2021.

SCHMID ALEX P., "Prevention of Terrorism: Towards a Multi-Pronged Approach", in BJORGO T., (ed.), *Root Causes of Terrorism: Myths, Reality and Ways Forward*, Londen, Routledge, 2005, 223-240 p.

Internetbronnen

ALGEMENE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSIENST MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES, "Tijdlijn van aanslagen in het westen", 2004-2020, <https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/tijdlijn-van-aanslagen-in-het-westen>, geraadpleegd op 26 maart 2021.

BANKS, M., "EU counter-terrorism chief: Understanding of radicalisation has changed", *The Parliament Magazine*, 17 juni 2016, <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/eu-counterterrorism-chief-understanding-of-radicalisation-has-changed>, geraadpleegd op 16 april 2021.

BBC NEWS, "Brussels explosions: What we know about airport and metro attacks", *BBC*, 9 april 2016, <http://www.bbc.com/news/world-europe-35869985>, geraadpleegd op 5 april 2021.

BBC NEWS, "Paris attacks: What happened on the night", *BBC*, 9 december 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34818994>, geraadpleegd op 5 april 2021.

BBC NEWS, "Paris attacks: Who were the attackers?", *BBC*, 27 april 2016, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>, geraadpleegd op 5 april 2021.

BIJZONDER STRAFRECHT, "Eerste EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers (2020/2025)", *Bijzonder Strafrecht*, 20 augustus 2020, <https://www.bijzonderstrafrecht.nl/home/eerste-eu-strategie-inzake-de-rechten-van-slachtoffers-2020-2025>, geraadpleegd op 15 april 2021.

CAMBRIDGE DICTIONARY, *Meaning of "counterterrorism" in the English Dictionary*, 2016, <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/counterterrorism>, geraadpleegd op 12 april 2021.

CHRISAFIS, A., "Paris attacks inquiry finds multiple failings by French intelligence agencies. Commission calls for creation of national counter-terrorism agency and says Bataclan attack could have been prevented", *THE GUARDIAN*, 5 juli 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/05/paris-attacks-inquiry-multiple-failingsfrench-intelligence-agencies>, geraadpleegd op 20 april 2021.

CITATEN NET, "Citaat", <https://citaten.net/zoeken/citaten-negatief.html#:~:text=Het%20is%20zeer%20zeldzaam%20of,van%20alle%20kanten%20wordt%20bezien.&text=Positief%20denken%20laat%20je%20alles,better%20than%20negative%20thinking%20will>, geraadpleegd op 20 mei 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMISSION, "Explaining the Treaty of Lisbon", 1 december 2009, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-531_en.htm?locale=en, geraadpleegd op 20 april 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, "Treaty on the European Union", 2019, https://europa.eu/european-union/sites/default/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf, geraadpleegd op 10 april 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "Council adopts EU Passenger Name Record (PNR) Directive", *Press*, 21 april 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/04/21/council-adopts-eu-pnr-directive/>, geraadpleegd op 11 april 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "Council conclusions on victims of terrorism", 9719/18, 4 juni 2018, 5, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9719-2018-INIT/en/pdf>, geraadpleegd op 8 mei 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "EU Counter-terrorism Coordinator", 2010, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>, geraadpleegd op 20 april 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "European Border and Coast Guard: final approval", *Press*, 14 september 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/09/14/european-border-coast-guard/>, geraadpleegd op 23 maart 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "European Convention on the Suppression of Terrorism", 1997, <https://rm.coe.int/16800771b2>, geraadpleegd op 3 april 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "State of play on implementation of the statement of the Members of the European Council of 12 February 2015, the JHA Council Conclusions of 20 November 2015, and the Conclusions of the European Council of 18 December 2015", *Note*, 4 maart 2016, 46, <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorismcoordinator/>, geraadpleegd op 21 maart 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "The European Union Counter Terrorism Strategy", 30 november 2005, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf>, geraadpleegd op 4 april 2021.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "Enhancing Europol's counter terrorism capabilities: European Counter Terrorism Centre (ECTC) at Europol", 13 mei 2016, 8881/16, 10, <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-europol-ct-centre-report-8881-16.pdf>, geraadpleegd op 30 april 2021.

DAEMS, E., "De derde golf: haat, extremisme en geweld?", *MO*, 11 augustus 2020, <https://www.mo.be/analyse/de-derde-golf-haat-extremisme-en-geweld>, geraadpleegd op 30 maart 2021.

DE JAGER, W., "Franse politie pakt mogelijke droneterrorist op tijdens verkeerscontrole", *Dronewatch*, 9 november 2020, <https://www.dronewatch.nl/2020/11/09/franse-politie-pakt-mogelijke-droneterrorist-op-tijdens-verkeerscontrole/>, geraadpleegd op 1 maart 2021.

EUR-LEX, "Consolidated text: Regulation (EC) No 767/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 concerning the Visa information System (VIS) and the exchange of data between Member States on short-stay visas (VIS Regulation)", 11 juni 2019, 02008R0767, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/767/2019-06-11>, geraadpleegd op 10 april 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "The Stockholm Programme: an open and secure Europe serving and protecting citizens", 1 december 2009, 1-15, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/stockholm-programme-open-and-secure-europe-serving-and-protecting-citizens-0_en, geraadpleegd op 15 april 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "A European Border and Coast Guard to protect Europe's External Borders", *Strasbourg*, 15 december 2015, 3, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_6327, geraadpleegd op 5 april 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "Communication from the Commission tot the European Parliament, the Council, the European Economic and social Committee and the Committee of the Regions", *A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement whit Western Balkans*, 6 februari 2018, COM (2018)65, 19, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf, geraadpleegd op 28 april 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "Sigature of the Joint Action Plan on Counter-Terrorism for the Western Balkans", 5 oktober 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/signature-joint-action-plan-counter-terrorism-western-balkans_en, geraadpleegd op 20 april 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "White paper: On Artificial Intelligence- A European approach to excellence and trust", 19 februari 2020, COM(2020) 65 final, 27, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf, geraadpleegd op 30 maart 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee and the Committee of the Regions", *EU Strategy on victims' rights*, COM(2020) 258 final, 24 juni 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0258>, geraadpleegd op 28 april 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the European parliament, the European council, the council, the European economic and social committee of the regions on the EU Security Union Strategy", 24 juli 2020, COM(2020) 605 final, 28, <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-security-union-strategy.pdf>, geraadpleegd op 10 april 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "Communication From the commission to the European parliament, the European council, the council, the European economic and social committee of the regions", *A counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*, 9 december 2020, COM(2020) 795 final, 25, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf, geraadpleegd op 25 april 2021.

EUROPEAN COMMISSION, "EU Centre of Expertise for Victims of Terrorism", *Protecting victims' right*, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/eu-centre-expertise-victims-terrorism_en, geraadpleegd op 21 april 2021.

EUROPEAN PARLIAMENT COMMITTEE ON CIVIL LIBERTIES, "The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, Coherence and Effectiveness", *manuscript*, januari 2017, 221, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU\(2017\)583124_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU(2017)583124_EN.pdf), geraadpleegd op 15 april 2021.

EUROPEAN PARLIAMENT, "EP calls for joint EU strategy to fight radicalisation of young EU citizens", *News*, 25 november 2015, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20151120IPR03612/ep-calls-for-jointeu-strategy-to-fight-radicalisation-of-young-eu-citizens>, geraadpleegd op 6 april 2021.

EUROPEAN PARLIAMENT, "Police Cooperation: MEPs approve new powers for Europol to fight terrorism", *Pres*, 11 mei 2016, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20160504IPR25747/police-cooperation-meps-approve-new-powers-for-europol-to-fight-terrorism>, geraadpleegd op 4 april 2021.

EUROPEAN PARLIAMENT, "Plan to check EU citizens at external borders backed by civil liberties MEPs", *European Parliament News*, 21 juni 2016, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160620IPR32959/plan-to-check-eu-citizens-at-external-borders-backed-by-civil-liberties-meps>, geraadpleegd op 15 april 2021.

EUROPEAN PARLIAMENT, "Survey: people reveal their priorities for the EU", *European Parliament News*, 1 juli 2016, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20160630STO34203/survey-people-reveal-their-priorities-for-the-eu>, geraadpleegd op 12 april 2021.

EUROPEAN PARLIAMENT, "Combating terrorism", *Briefing*, september 2017, 12, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608682/EPRS_BRI\(2017\)608682_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608682/EPRS_BRI(2017)608682_EN.pdf), geraadpleegd op 4 april 2021.

EUROPEAN PARLIAMENT, "The fight against terrorism", *Briefing*, juni 2019, 12, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI\(2019\)635561_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635561/EPRS_BRI(2019)635561_EN.pdf), geraadpleegd op 4 april 2021.

EUROPEAN PARLIAMENT, "Police cooperation", december 2020, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/156/police-cooperation>, geraadpleegd op 25 april 2021.

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE, "European Union Global Strategy", *A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*, June 2016, https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy_en, geraadpleegd op 2 april 2021.

EUROPOL, "Annual Report 2005", 1 juli 2006, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/annual-report-2005>, geraadpleegd op 2 april 2021.

EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2010)", 1 april 2010, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/te-sat-2010-eu-terrorism-situation-trend-report>, geraadpleegd op 6 april 2021.

EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2011)", 19 april 2011, <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2011>, geraadpleegd op 6 april 2021.

EUROPOL, "EU Terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2014)", 28 mei 2014, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/te-sat-2014-eu-terrorism-situation-and-trend-report>, geraadpleegd op 6 april 2021.

EUROPOL, "EU Terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2015)", 6 juli 2015, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>, geraadpleegd op 6 april 2021.

EUROPOL, "Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks", 25 februari 2016, 8, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-terrorist-attacks>, geraadpleegd op 20 april 2021.

EUROPOL, "Europol Review 2015", 28 oktober 2016, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/europol-review-2015>, geraadpleegd op 13 april 2021.

EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2017)", 15 juni 2017, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>, geraadpleegd op 6 april 2021.

EUROPOL, "EU terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT 2020)", 23 juni 2020, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020>, geraadpleegd op 6 april 2021.

EUROPOL, "Europol Review 2009", 1 juli 2010, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/europol-review-2009>, geraadpleegd op 10 april 2021.

FRONTEX, "The European Border and Coast Guard", 11 oktober 2016, *FRONTEX European Border and Coast Guard*, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/focus/the-european-border-and-coast-guard-VgCU9N>, geraadpleegd op 12 april 2021.

HORCKMANS, M., "Wapens met 3D-technologie worden steeds betrouwbaarder", *Business AM*, 17 oktober 2019, <https://businessam.be/wapens-met-3d-technologie-worden-steeds-betrouwbaarder/>, geraadpleegd op 28 april 2021.

KARAGIANNIS, E., "The future of Europe after the Brussels attacks", *Al Jazeera news website*, 23 maart 2016, <https://www.aljazeera.com/opinions/2016/3/23/the-future-of-europe-after-the-brussels-attacks>, geraadpleegd op 12 april 2021.

LEWIS, B., en FIORETTI, J., "EU justice ministers pledge to share information after Brussels attacks", *REUTERS*, 24 maart 2016, <http://www.reuters.com/article/us-belgium-blast-justice-idUSKCN0WQ2AI>, geraadpleegd op 25 maart 2021.

LUGNA, L., "Institutional Framework of the European Union Counter-Terrorism Policy Setting", *Baltic Security & Defence Review*, 2006, 8, 101-127, <https://www.baltdefcol.org/files/docs/bsdr/6-EU%20Counterterrorism%20policy-Institutional%20Framework-Lauri%20Lugna.pdf>, geraadpleegd op 29 maart 2021.

NATO, "De terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie", Interview DE VRIES G., *NAVO KRONIEK*, Brussel, 30 november 2005, <https://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/dutch/interview.html>, geraadpleegd op 2 april 2021.

PARLEMENT, "Verklaring van de Commissie: Europese dag voor de slachtoffers van terrorisme", 10 maart 2021, https://www.parlement.com/id/vlgzi8a3fjxi/nieuws/verklaring_van_de_commissie_europese_dag?ctx=vim2bzqlxcsy&s0e=vhdubxdwgrzw, geraadpleegd op 10 april 2021.

PIERINI, M., "Can Europe Counter New Terrorist Threats?", *Carnegie Europe*, 20 juni 2016, <https://carnegieeurope.eu/2016/06/20/can-europe-counter-new-terrorist-threats-pub-63959>, geraadpleegd op 1 april 2021.

QUINTEL, T., "The EU's 'Interoperability' project: a revolution in information-sharing or surveillance gone wrong?", *Friends of Europe*, 9 juli 2019, <https://www.friendsofeurope.org/insights/the-eus-interoperability-project-a-revolution-in-information-sharing-or-surveillance-gone-wrong/>, geraadpleegd op 25 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "De terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie: voorkomen, beschermen, achtervolgen, reageren", *Nota I-punt*, 30 november 2005, 14469/4/05, 17,

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/NL/pdf>, geraadpleegd op 30 maart 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Bestrijding van witwassen van geld en terrorismefinanciering", *Beleidsgebieden*, 1 december 2020, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>, geraadpleegd op 24 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Conclusies van de Europese Raad, 10-11 december 2020", 11 december 2020, EUCO 22/20, 14, <https://www.consilium.europa.eu/media/47336/1011-12-20-euco-conclusions-nl.pdf>, geraadpleegd op 2 maart 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Coördinator voor terrorismebestrijding", *Terreurdreiging aanpak van de EU*, 3 december 2020, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>, geraadpleegd op 3 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "EU verscherpt controle op aankoop en bezit van vuurwapens", *Pers*, 25 april 2017, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2017/04/25/control-acquisition-possession-weapons/>, geraadpleegd op 12 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Schengeninformatiesysteem: Raad neemt nieuwe regels aan voor een veiligere EU", 19 november 2018, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2018/11/19/schengen-information-system-council-adopts-new-rules-to-strengthen-security-in-the-eu/>, geraadpleegd op 1 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Interoperabiliteit van EU-informaticasystemen: Raad neemt verordeningen aan", *Pers*, 14 mei 2019, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2019/05/14/interoperability-between-eu-information-systems-council-adopts-regulations/>, geraadpleegd op 28 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "EU versterkt regels over het op de markt brengen en het gebruik van precursoren voor explosieven", *Pers*, 14 juni 2019, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2019/06/14/eu-reinforces-rules-on-marketing-and-use-of-explosive-precursors/>, geraadpleegd op 17 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Voorkoming en bestrijding van terrorisme en gewelddadig extremisme: Raad neemt conclusies aan over externe optreden EU", *Pers*, 16 juni 2020, 1, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2020/06/16/preventing-and-counteracting-terrorism-and-violent-extremism-council-adopts-conclusions-on-eu-external-action/>, geraadpleegd op 5 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Terroristische online-inhoud: voorlopig akkoord tussen Raadsvoorzitterschap en Parlement", *Persmededeling*, 10 december 2020, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2020/12/10/terrorist-content-online-council-presidency-and-european-parliament-reach-provisional-agreement/>, geraadpleegd op 10 april 2021.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Terreurdreiging: aanpak van de EU", *Beleidsgebieden*, 18 maart 2021, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/fight-against-terrorism/>, geraadpleegd op 4 april 2021.

VRT NIEUWS, "Aanslag op leerkracht bij Parijs was zorgvuldig voorbereid, school had ook al bedreigingen gekregen", *VRT NIEUWS*, 17 oktober 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/10/16/mogelijke-terreuraanslag-nabij-parijs-man-is-neergestoken-en-da/>, geraadpleegd op 15 maart 2021.

WALT, V., "Europe's Top Cop: It's 'Almost Certain' Terrorists Will Try to Strike Again", *TIME*, 16 mei 2016, <http://time.com/4336919/europol-terrorist-paris-brussels-rob-wainwright/>, geraadpleegd op 4 april 2021.

WIKIPEDIA, "Aanslagen in Brussel op 22 maart 2016", 22 maart 2021, https://nl.wikipedia.org/wiki/Aanslagen_in_Brussel_op_22_maart_2016, geraadpleegd op 10 april 2021.

WIKIPEDIA, "Aanslagen op 11 september 2001", 4 maart 2021, https://nl.wikipedia.org/wiki/Aanslagen_op_11_september_2001, geraadpleegd op 5 maart 2021.

WIKIPEDIA, "Aanslagen in Parijs in november 2015", 12 november 2020, https://nl.wikipedia.org/wiki/Aanslagen_in_Parijs_in_november_2015, geraadpleegd op 10 april 2021.

WOJCIECH, W., "Facial recognition: A solution in search of a problem?", *European Data Protection Supervisor*, 28 oktober 2019, https://edps.europa.eu/press-publications/press-news/blog/facial-recognition-solution-search-problem_en, geraadpleegd op 25 maart 2021.

Diverse bronnen

Interview met adviseur EU-coördinator, d.d. 16 april 2021, telefoongesprek, zie Bijlage n° 2.

Bijlagen

Bijlage 1: informed consent

TOESTEMMINGSFORMULIER (informed consent)

Betreft: onderzoek naar de terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie voor en na de aanslagen van Parijs en Brussel (2015-2016).

Ik verklaar dat ik:

- o op de hoogte ben gesteld van de aard, methode en doel van het onderzoek;
- o geheel vrijwillig bereid ben om aan dit onderzoek deel te nemen;
- o mijn medewerking aan dit onderzoek op ieder moment kan stopzetten zonder opgave van reden;
- o akkoord ben dat de uitkomsten van dit interview verwerkt mogen worden in het onderzoek;
- o toestemming geef om het telefonisch interview op te laten nemen door middel van een voice-recorder;
- o in kennis ben dat de opname wordt vernietigd na uitwerking van het interview.

Naam: [REDACTED]

Datum: 9 april 2021

Handtekening:

A handwritten signature in black ink is located at the bottom center of the page. It consists of a stylized 'X' shape with a horizontal line through it.

Bijlage 2: interview adviseur EU-coördinator

Respondent: adviseur van de EU-coördinator van terrorismebestrijding

1) **Wat is de rol en functie van de EU-coördinator van terrorismebestrijding?**

Belangrijkste is dat hij kijkt naar de samenhang van het beleid op gebied van terrorismebestrijding binnen de Europese Unie. Want daar zitten allerlei aspecten aan, bijvoorbeeld externe aspecten, buitenlandse politieke aspecten, maar ook binnenlandse politieke aspecten. Natuurlijk vele binnenlandse aspecten zowel op het gebied van wetgeving als op het gebied van beleid, zij kijkt naar die samenhang tussen verschillende beleidsterreinen. En wat die ook doet en dat is misschien het belangrijkste, hij kijkt naar lacunes en naar zaken die nog niet worden aangepakt op Europees niveau en hij stelt ook oplossingsrichting voor om die lacunes op te lossen en te voorzien in een beter beleid zoals een wetgevingsinitiatief, hoewel een wetgevingsinitiatief natuurlijk moet komen van de Commissie, maar de coördinator kan wel de discussie op gang brengen over bepaalde oplossingsrichtingen en daarbij analyseer die natuurlijk ook de situatie en kijkt waar er dringend beleid noodzakelijk is of vernieuwing van het beleid noodzakelijk is. Dus het is ook een bij uitstek een politieke rol. Wat hij niet doet is dat hij, dat denken vaak journalisten of leden van het publiek, dat hij beleid coördineert tussen de Europese Unie enerzijds en de lidstaten anderzijds, dat doet hij niet. Het is niet zo dat hij kijkt naar de situatie in iedere lidstaat en de lidstaat op de vingers tikt als het naar zijn mening het beleid tekortschiet betreffende een lidstaat. Het is veel meer een clicherende rol en een politieke rol, meer dan een laat ik zeggen een vergadervoorzitter of iemand die spelers over de hele unie bij elkaar brengt.

2) **Wat is uw rol en functie als adviseur van de EU-coördinator van terrorismebestrijding?**

Mijn eigen rol is, ik ben adviseur van de EU-coördinator en dat betekent dat ik kijk naar bepaalde aspecten van het EU-beleid op gebied van terrorismebestrijding. De ontwikkelingen daarbij volg en de coördinator adviseer over wat er dient te gebeuren of wat er zou kunnen gebeuren op dit beleidsterrein, nadenken over oplossingsrichtingen voor hem en dat houdt concreet in dat ik bijvoorbeeld werkgroepen volg van de lidstaten, de EU-raads werkgroepen volg en die gaan over aspecten van terrorismebeleid mee beschrijf voor de coördinator maar ook de coördinator later vertegenwoordig in vergaderingen of web-seminars of contacten met de pers.

3) **Wat zijn de basiselementen van de terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie?**

We zitten nu op dit moment zou ik zeggen de oorspronkelijke strategie zoals aangenomen in 2005 bestond uit vier elementen. Was eigenlijk gebaseerd op de Britse strategie, die elementen waren prevent, pursue, respond en protect. Prevent gaat dan met name echt over de preventie van terrorisme, ervoor zorgen dat er geen terrorisme voorkomt. Pursue gaat echt over de harde terrorismebestrijding dus de vervolging van terrorisme mogelijk maakt of samenwerkt op dat terrein, uitwisseling van informatie. Respond gaat erover dat als een terroristische aanslagen gepleegd wordt waar zo effectief mogelijk op reageren zodat de gevolgen van die aanslag zo veel mogelijk beperkt blijven. Protect is natuurlijk beschermen van kritieke infrastructuur of publieke plaatsen of kerken, moskeeën, synagogen en dergelijke tegen terroristische aanslagen om ervoor zorgen dat die

aanslagen niet lukken of dat de impact van die aanslagen beperkt blijven. Zo was het oorspronkelijke beleid, die oorspronkelijke strategie is aangenomen in 2005, beleid is in de loop van de jaren natuurlijk ook sterk ontwikkeld met name na de terroristische aanslagen in Parijs in 2015. Daarna is er een verklaring aangenomen door de hoofden van regeringsleiders en staatshoofden van de Europese Unie met drie belangrijke elementen de eerste is bescherming van burgers, tweede is preventie van terrorisme en drie is internationale samenwerking. En daarop gebaseerd is het uiteindelijk ook de Security Union van de Europese Unie zoals aangenomen in 2016 en recentelijk bijvoorbeeld de CT-agenda van de Europese Commissie. Die CT-agenda neemt ook inmiddels in sterke mate die vier oorspronkelijke pijlers over in iets gewijzigde zin. Als u die nog niet hebt gezien zou ik opzoeken op het internet: commission CT-agenda, gecommuniceerd in december 2020.

4) Zijn er grote wijzigingen opgetreden door de aanslagen van Parijs en Brussel?

Ik zou zeggen dat vooral vanwege de aanslagen in Parijs begon eigenlijk in sterke mate met de aanslag in januari 2015 in Parijs op Charlie Hebdo dat de samenwerking in een stroomversnelling geraakt is, dus dat er allerlei plannen waren die versneld zijn uitgevoerd, maar de laatste jaren gebeurt het veel meer dan daarvoor het geval was. Eigenlijk is het een soort exponentieel toenemende lijn sinds de jaren 90. In de jaren 90 was er weinig samenwerking op het gebied van terrorismebestrijding op EU-niveau. De samenwerking nam heel sterk toe na 9/11, misschien nog wat verder toe na de terroristische aanslagen in Madrid en Londen in 2004 en 2005. En daarna sinds de aanslagen op Charlie Hebdo en daarna in november 2015 in Parijs en maart 2016 in Brussel. Ja een echte stroomversnelling met steeds meer initiatieven en steeds meer samenwerking.

5) Zouden deze veranderingen ook tot stand zijn gekomen indien de aanslagen van 2015-2016 niet hadden plaatsgevonden?

Het is altijd moeilijk om een negatief te bewijzen natuurlijk. Ik zelf vermoed dat uiteindelijk die samenwerking wel tot stand zou zijn gekomen, maar veel langzamer, in die zin op een langzamer tempo. Dus ik denk dat we veel minder ver geweest waren op het gebied van terrorismebestrijding zonder die aanslagen dan we nu zijn. Weet je, heel vaak worden de ontwikkelingen op EU-niveau natuurlijk aangedreven door crisissen, dat is zo in de lidstaten en dat is op het gebied van terrorismebestrijding in heel sterke mate het geval geweest en nog steeds. Dus het is niet verwonderlijk dat na grote, belangrijke en diepingrijpend gebeurtenissen men kijkt naar manieren om die gebeurtenissen in de toekomst te voorkomen en daarmee krijgt die samenwerking een impuls en dat is zeker gebeurd. Mochten die aanslagen niet voorgekomen zijn dan waren er misschien in de toekomst misschien andere aanslagen gepleegd en die gaan misschien nog gepleegd worden in ons leven, in onze tijd dat wij leven, ik hoop het niet. Maar de realiteit is natuurlijk anders dan waar was die impuls op een later tijdstip gekomen is door een andere gebeurtenis. Als eenmaal iets gebeurd is het altijd een verrassing. Dus ik weet niet of mensen het nauw echt voorspeld hadden, maar in het algemeen denk ik dat grote terroristische aanslagen telkens opnieuw leiden tot prikkels voor verdere samenwerking. Ik denk dat dat ook in de toekomst toe wel zal blijven gebeuren.

6) Kan u iets dieper ingaan op de veranderingen die zijn opgetreden na de aanslagen van Parijs en Brussel?

Er zijn nieuwe initiatieven gekomen. Na die aanslagen is Europol begonnen met een Internet Referral Unit waarbij experts EU-experts bij Europol kijken naar het internet wat allerlei schadelijk materiaal daarop gepubliceerd wordt en die doorgeven aan grote

providers en die vragen in de Verenigde Staten dat ze die inhoud kunnen verwijderen van het internet. Zo is er veel meer aandacht gekomen voor radicalisering, extremisme en terroristische inhoud op het internet bijvoorbeeld. Ook initiatieven op dat terrein, er loopt vanalles en nog wat, opzoeken hier. De border security is een heel belangrijke impuls gekregen, dus er zijn standaarden gekomen aan 100% controles aan de Europese buitengrenzen, bovendien is het Interprobability Project aangenomen. Ik weet niet of u daarvan heeft gehoord, maar zes belangrijke databases met gegevens van niet-eu-ingezetenen die worden aan elkaar gekoppeld dat is een heel groot en ingewikkeld project. Dat moet niet alleen plaatsvinden op Centraal-Europees niveau maar ook in alle lidstaten en dan tegelijkertijd. En uiteindelijk ter beschikking gesteld aan bijvoorbeeld politieambtenaren of bordercontrol-functionarissen. Zodat zij wat nodig hebben dat zij direct toegang krijgen tot al die databases en kunnen zien wie die persoon is, en dat voorkomt natuurlijk identiteitsfraude en documentenvervalsing en dergelijke. Ook sommige van die data moet nog worden ingevoerd, bijvoorbeeld de ETIAS, dat is de Europese ESTA. Als u naar de Verenigde Staten gaat dan moet u ESTA aanvragen en zelfde gaat ingevoerd worden op Europees niveau en heet ETIAS. Dat is één van die databases, daarin worden de gegevens opgeslagen van burgers van derde landen die visavrij naar de Europese Unie kunnen reizen maar daar van tevoren wel een verzoek toe moeten indienen online maar ook ex-entry-exit systeem waarbij de gegevens worden vastgelegd van iedereen die de Europese buitengrenzen passeert. En natuurlijk het Schengen-informatiesysteem, heel belangrijk, het allerbelangrijkste systeem dat we hebben. Het VISA-informatiesysteem waarin de gegevens worden vastgelegd van degene die visumplichtig zijn, dus burgers van derde landen die een visum moeten aanvragen voor de Europese Unie. Eurodac is het systeem waarin de gegevens worden vastgelegd van asielzoekers in de Europese Unie. Die systemen worden, zou ik zeggen, met elkaar verbonden, het is iets ingewikkelder, maar dat is de makkelijkste manier om het uit te leggen. En vervolgens onder wettelijke bepaalde omstandigheden ter beschikking gesteld aan politiemensen maar ook aan grensbewaking, bewakingspersoneel. Dat is een ander heel belangrijk initiatief op dit terrein. Is kijken wat er nog meer recent is. Europol wordt nu veel meer ingezet bij hotspots voor migration aan de buitengrens, dan gaat het echt om tweedelijnscontroles bij de Europese buitengrenzen als bijvoorbeeld vluchtelingen de Europese Unie binnenkomen. Europol wordt steeds meer betrokken bij terrorismeonderzoeken door politiediensten van de lidstaten, assisteert ze daarbij. Eurojust in Den Haag waarin de justitiële autoriteiten samenwerken van de EU-lidstaten is steeds meer betrokken bij terrorismeonderzoeken. En heeft nu ook een Counter Terrorism Register opgericht over rechtszaken in de lidstaten met betrekking tot terrorisme zodat bijvoorbeeld prosecutors of verschillende lidstaten dat kunnen raadplegen wat er in andere lidstaten, welke rechtszaken er zijn geweest in andere lidstaten.

Op het gebied van bescherming is het EU Civil Protection Mechanisme opgericht, dat is niet alleen maar opgericht voor terrorismebestrijding maar kan daar wel een belangrijke rol in spelen waarbij mocht er een aanslag gepleegd worden dan kunnen lidstaten gebruik maken van een mechanisme om ondersteuning te krijgen van andere lidstaten, waarbij ook de Europese Unie 65% van de kosten van transport en dergelijke en van de operationele inzet op zich neemt. Er speelt ongelooflijk veel moet ik zeggen. Ik weet vaak niet meer wat er na 2015 is gekomen en wat er al in de pijplijn zat. Wat heel belangrijk is, is het internet. Dat heeft een echte impuls gekregen na januari 2015. Dus het EU-internet form opgericht, dat is een kader voor besprekingen tussen de Europese Unie en grote internetbedrijven, vooral in de Verenigde Staten. Daarin wordt besproken wat het beleid is van die bedrijven ten opzichte van hate speech online maar ook terrorist speech online. Dat is een ander onderdeel en desinformatie. Is kijken. Op het gebied van preventie is de Radicalisation Awareness Network oftewel RAN steeds actiever, doet heel veel. Dan gaat het eigenlijk om het met elkaar in contact brengen van particeners in verschillende lidstaten bijvoorbeeld

leraren, politieagenten of maatschappelijk werkers om te spreken over radicalisering en best practices uit te wisselen op dat terrein.

7) Kan de terrorismebestrijdingsstrategie van de Europese Unie nog verbeteren? Zo ja, wat zijn dan de prioritaire wijzigingen volgens u?

Die strategie verbeteren, die strategie ligt er. Maar er zijn wel belangrijke elementen, belangrijke initiatieven die nog moeten worden genomen en waar we vooruitgang moeten boeken. Eén daarvan betreft bijvoorbeeld het vinden van de juiste balans tussen veiligheid en privacy. In toenemende mate voor de opsporingsautoriteiten en politie op een achterstand gezet omdat terroristen en andere criminelen steeds meer gebruik maken van geautomatiseerde communicatie. Dan gaat het bijvoorbeeld om communicatie via Whatsapp en andere computer en andere IT-toepassingen. Vrijwel niemand, steeds minder maken mensen gebruik van normale tekstboodschappen of normale telefoonverbindingen, die telefoonverbindingen en tekstboodschappen kunnen onder wettelijke bepaalde omstandigheden worden afgeluisterd door opsporingsdiensten en soms ook door inlichtingendiensten en veiligheidsdiensten. Maar als die geëncrypteerd zijn zoals bijvoorbeeld WhatsApp, van begin tot eind geëncrypteerd, dan kunnen die niet meer worden onderschept door politiediensten en daarmee worden ze natuurlijk in sterke mate op achterstand gezet. Dus dat is iets wat ons zorgen baart en waarvan wij vinden dat politiediensten, dat internetdiensten wettelijk verplicht moeten worden om politiediensten wel toegang te geven tot dat soort van gegevens. Dat is een debat binnen de Europese Unie. Onze mening wordt niet door iedereen gedeeld maar wij vinden dat heel belangrijk. Hetzelfde geldt voor E-evidence, dus bewijsmateriaal op het internet van misdaden, bij rechtszaken op het gebied van terrorismebestrijding vinden wij van groot belang dat bijvoorbeeld aanklagers, openbare aanklagers in rechtszaken toegang kunnen krijgen tot bewijs dat elders is opgeslagen in een ander land of zelfs gewoon in de cloud waarbij het niet helder is in welk land het is opgeslagen. Dat zijn allerlei gevolgen van automatisering natuurlijk die uiteindelijk opsporing en vervolging op een achterstand zet. Omdat in het verleden het geval vrijwel nooit het geval was dat je bewijsmateriaal uit een ander land moest halen en nu met die automatisering wordt het vrijwel altijd, heel veel bewijsmateriaal elders opgeslagen. Dus ook daar vinden we dat we vooruitgang moeten boeken en ervoor moeten zorgen dat politie en of opsporingsdiensten over de grens heen toegang kunnen krijgen tot bewijsmateriaal anders is er risico dat ze laat ik zeggen blind gemaakt worden in vergelijking tot de situatie indien het volledig het geval was. Dus dat is één terrein waarop we meer kunnen doen. Een ander terrein waarop we meer kunnen doen is op het gebied van ideologie. Met name radicale islamitische ideologie, voor mij heeft de EU herhaaldelijk gezegd dat we meer moeten doen om laat ik zeggen in het kader van preventie om de ideologie die terrorisme rechtvaardigt aan te pakken en te bestrijden maar in de praktijk blijkt dat heel moeilijk. Ook omdat we vrijheid van meningsuiting hebben en het lastig is om te bepalen wat de grenzen zijn van laat ik zeggen aanvaardbare uitingen en van niet meer aanvaardbare uitingen. En wij denken dat we meer aan gaan moeten doen daarbij gaat het bijvoorbeeld ook om ongewenste buitenlandse beïnvloeding, landen in de golf die een eigen versie van de islam verbreden in Europa, die niet noodzakelijk een versie is van de islam die traditioneel door migrantengemeenschap in Europa wordt aangehouden. Heel veel geld hebben en die in steeds sterkere mate moskeeën en islamitische organisaties beïnvloeden. Turkije bijvoorbeeld daar geldt het ook voor. Dus dat zijn zaken waar we ons ook zorgen over maken. Tegelijkertijd maken we ons steeds meer zorgen over rechts-extremisme en rechts-extremistische terroristische aanslagen die vormen nog een kleine minderheid in Europa. Er is veel meer Islamitisch terrorisme. Als je kijkt naar de aanslagen in 2012 was er één heel grote rechts-extremistische aanslag in Hanau in Duitsland en twaalf islamitische aanslagen in Europa. Maar desalniettemin als we kijken naar de Verenigde Staten bijvoorbeeld en ook naar de

situatie op het internet dan lijkt het er toch op dat dit een groot probleem is waar we meer aan moeten doen in de nabije toekomst. We zijn eraan begonnen de Europese Unie, de Europese Raad heeft een aantal conclusies aangenomen in eind 2019, maar we denken dat we in de toekomst meer moeten doen op dit terrein. En een laatste punt waarvan ik denk dat we nog verder vooruitgang moeten boeken dat is allerlei nieuwe technologieën dus highteck zoals we dat noemen. Bijvoorbeeld om toepassing kunstmatige-intelligentie, maar ook 3D-printen van wapens bijvoorbeeld, we hebben terroristen gezien die dat doen. Toepassing van microbiologie, van allerlei technologie die gebruikt kan worden bij de vervaardiging van massa vernietigingswapens, daar moet je veel meer aan doen en moeten we eigenlijk voorkomen dat terroristen in de toekomst gebruik kunnen maken van die technologieën. Dus moeten we eigenlijk vooruitlopen op wat terroristen zouden kunnen doen en zelf uitvinden in de toekomst. Tegelijkertijd moeten we ook allerlei technologieën ter beschikking stellen aan onze politiediensten zodat die gebruik kunnen maken van technologieën bij de bestrijding van terrorisme. Kunstmatige intelligentie is een belangrijk voorbeeld.

8) Kan u een voorbeeld geven van nieuwe technologieën die al gebruikt worden door terroristen?

Een voorbeeld was 3D-printer natuurlijk. De aanslagpleger ik meen dat het februari in 2019 in de Duitse stad Halle extreemrechts die is gaan schieten in een Synagoge die had zijn wapen 3D geprint. Dat is een nieuwe technologie waar we echt naar moeten kijken van hoe kunnen we dat reguleren, voorkomen dat terroristen gebruik maken van dat soort wapens. Drones zijn ook heel belangrijk. Het is echt een kwestie van tijd voordat terroristen gebruik maken van drones om aanslagen te plegen. Gelukkig is de Commissie heel ver met wetgeving en met standaarden voor drones en met de invoering van standaarden voor anti-drones technologieën. Dus die ervoor zorgen dat drones uit de lucht kunnen worden gehaald of vijandige drones. Maar dat is een ander belangrijk voorbeeld. En kunstmatige intelligentie is heel belangrijk, machine-learning, als het bijvoorbeeld gaat om het herkennen van terroristen aan Europese buitengrenzen toepassing van facial recognition technologie waarvan we ook al successen mee hebben geboekt overigens. Mensen die proberen binnen te komen en uiteindelijk de toepassing van facial recognition technologie bleek dat dat prominente leden waren van ISIS in Syrië. Maar dat zijn allerlei belangrijke technologieën waar we voldoende gebruik van moeten maken. En moeten voorkomen dat terroristen er gebruik van kunnen maken.

9) Wenst u nog iets te voegen aan dit interview?

Neen, ik denk het niet, ik denk dat ik alles wel gezegd heb. Neen, ik kan me eigenlijk niets anders meer bedenken. Maar misschien nog iets waar we ook wel wat zorgen over hebben bij de EU-coördinator dat is de impact van COVID. Mensen besteden veel meer tijd online na COVID, dus echt een explosie van extremisme online. En wat je ook in toenemende mate ziet in heel veel Europese landen is een laat ik zeggen een diffuse anti-overheidsideologie die leidt tot demonstraties en soms ook tot kleinschalig geweld. Wij zijn beetje bang dat dat ook kan leiden in de toekomst tot ernstig geweld en zelfs terrorisme. Dat moeten we ook voorkomen en wat je ook ziet is dat links-extremisten en rechts-extremisten dit soort diffusie anti-overheidsgevoelens overnemen en ook bevorderen, proberen uit te buiten.